

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра історії та суспільних дисциплін

Реєстраційний № _____

Дипломна робота

Додатки історії дворянської родини Фогороші у селі Чепе.

Колонич Ева Адалбертівна

Студентка IV-го курсу

Спеціальність «Історія»

Освітній рівень: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол № _____ / 2016

Науковий керівник:

Кейс Б. Г.

викладач

Завідувач кафедрою:

Чотарі Ю.Ю.

Канд.іст.наук, в.о. доцента

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2017 року

Протокол № _____ / 2017

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра історії та суспільних дисциплін

Дипломна робота

Додатки історії дворянської родини Фогороші у селі Чепе.

Освітній рівень: бакалавр

Виконав: студентка IV-го курсу
спеціальності «Історія»

Колонич Ева Адальбертівна

Науковий керівник: **Кейс Б. Г.**
викладач

Рецензент: **Чотарі Ю. Ю.**
Канд. іст. наук, в.о. доцента

Берегове
2017

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Történelem és Társadalomtudományi Tanszék

**ADALÉKOK A CSEPEI CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD
TÖRTÉNETÉHEZ**

Szakedolgozat

Készítette: Kalanics Éva

IV. évfolyamos történelem szakos hallgató

Témavezető: Kész Barnabás

előadó tanár

Recenzens: dr. Csatóry György (PhD)

m. b. docens

Beregszász – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	7.
РОЗДІЛ І. АНАЛІЗ КРИТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ	9.
РОЗДІЛ ІІ. ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЦЕНТР	14.
ІІ.1. Короткий огляд історії комітату Угоча.....	14.
ІІ.2. Історія села Чепа.....	16.
РОЗДІЛ ІІІ. ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІСТОРІЇ РОДИНИ ЦАРО-ФОГОРОШІ З СЕЛА ЧЕПА НА ОСНОВІ АРХІВНИХ, КРИТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ ТА МАТЕРІАЛІВ УСНОЇ ІСТОРІЇ	18.
ІІІ.1. Родина Царо-Фогорощі у зрізі критичних джерел.....	20.
ІІІ.3. Аналіз приватної економічної документації.....	25.
ІІІ.4. Історія дворянської сім'ї у зрізі колективних спогадів	27.
ВИСНОВКИ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	36.
ВИСНОВКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ (РЕЗЮМЕ)	37.
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	39.
ДОДАТОК	42.

TARTALOM

BEVEZETÉS	7
I. FEJEZET: A SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA	9
II. FEJEZET: KUTATÓPONT	14
II.1. A történelmi Ugocsa rövid történetének áttekintése	14
II.2. Csepe település története.....	16
III. FEJEZET: A CSEPEI CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD TÖRTÉNETE A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK, SZAKIRODALOM ÉS ORÁL HISTORY ALAPJÁN	18
III.1. Levéltári források.....	20
III.2. A magánkézben lévő gazdasági iratok elemzése.....	25
III.3. A kutatott nemesi család története a kollektív emlékezetben.....	27
ÖSSZEFOGLALÁS	36
UKRÁN NYELVŰ ÖSSZEFOGLALÁS (PE3IOME)	37
FELHASZNÁLT IRODALOM	39
MELLÉKLET	42

„...ha meg akarunk érteni egy tudományt, először nem elméleteit vagy eredményeit kell megtekintenünk, és egészen biztosan nem azt, amit hívei mondanak róla – azt kell megnéznünk, hogy mit csinálnak azok, akik a gyakorlatban művelik." (*Clifford Geertz*)

BEVEZETÉS

A mai Kárpátalja huszadik századi története bővelkedik sorsfordulókban. Szülőföldünk az első világháborút lezáró trianoni békedöntés értelmében Csehszlovákia része lett, majd a magyar revíziós politika eredményeképpen néhány évre visszakerült Magyarországhoz, hogy aztán a második világhéget követően a Szovjetunió „előretolt helyőrsége” legyen Kárpátontúli terület néven. Aztán a szovjet birodalom széthullását követően, 1991-ben vidékünket „megörökölte” a függetlenné vált Ukrajna.

A marxista történelemtanítás gyakorlatának megfelelően, a Szovjetunióban és a szocialista országokban a nemesi családok kutatása tabu témának számított. A rendszerváltás után mindezek a megkötések megszűntek, Magyarországon egyre többen kezdtek családfakutatással és a nemesi családok történetével foglalkozni. Vidékünkön ellenben ezzel a kérdéssel kevesen foglalkoztak, holott evidens, hogy a nemesi családok fontos szerepet játszottak vidékünk múltjában. A Werbőczyek, Rákócziak, Perényiek neve nemcsak szűkebb hazánk, Kárpátalja viszonylatában ismert, hanem az egész magyar nemzet tudatában jelen van. A Kárpát-medence bármely területén végzünk kutatásokat, gyűjtéseket a fent említett nemesi családok nevei mindig felbukkannak és tevékenységük mindig példa értékűek, s nem egyszer sorsfordítóak az utókor számára.

A történelmi Magyarország különböző részein birtokkal rendelkező, egymással szerteágazó kapcsolatban lévő nemesi családok csillaga a 20. században hanyatlott le. A forradalmak, rendszerváltások viharaiban birtokaikat elveszítették, titulusaik használatát betiltották, ők maguk pedig az üldöztetések elöl emigrációba kényszerültek. Hasonlóan szomorú utóéletük volt a Csehszlovákiához, majd a Szovjetunióhoz került területek itthon maradt nemesi családjainknak is. Legtöbbször nyomorúságos körülmények között, nemesi múltjukat titkolva éltek életüket, legfeljebb a helyi lakosok jóindulatára, tiszteletére hagyatkozhattak.

Kárpátalja történelmének fehér foltjait képező nemesi család 20. századi utóéletének kutatása a mai fiatalok nemzetiségi identitása megőrzésében és erősödésében is fontos szerepet játszhat. A kárpátaljai magyar közösség sorsfordulói természetes módon nyomot hagytak e nemzetrész kollektív emlékezetében, a huszadik századi történetének legfontosabb korszakait már többé-kevésbé feldolgozták. Az utóbbi évtizedekben több olyan kötet, tanulmány jelent meg, melyek a régió magyar közösségének huszadik századi történetét, vagy annak bizonyos szakaszát mutatják be.

Szakdolgozatom céljaul az ugoctai Tiszahát kicnemesi vidéke egyik nemesi fámiáliájának, a Czáró Fogarassy család csepei ágának történetét tűztem ki. Feladataimnak tekintetem a szakirodalom alapos áttanulmányozását követően a család történetének kutatását a levéltári források alapján, a magánkézben lévő dokumentumok segítségével, a helyi lakosok visszaemlékezései révén.

Tehát az adott téma kutatása során módóm volt változatos módszereket alkalmazni. Áttanulmányoztam az ominózus családdal kapcsolatos, nem túl bőséges szakirodalmat, a fellelhető archív anyagokat, a helyszíni bejárások során feltérképeztem a családi kúria fennmaradt objektumait, irányított beszélgetések, mélyinterjúk során az oral history módszereivel igyekeztem minél több információt szerezni adatközlőimtől a családról.

Azzal a szándékkal fogtam bele a téma kutatásába, hogy csepei Czáró Fogarassy család történetének feltárásával példával szolgáljak vidékünk többi nemesi fámiáliának kutatásához is.

I. FEJEZET: A SZAKIRODALOM FELDOLGOZÁSA

Mint minden tudománynak, a történettudománynak is kialakult rendszere van. A történettudománynak vannak résztudományai és segédtudományai. A résztudományok jobbra már önállósult tudományok, melynek eredményeit a történettudomány is felhasználja. A segédtudományok olyan tudományok, melyek tárgya kívül esik a történettudományén, de eredményeit felhasználja például ilyen ága a levéltáran (archivisztika).¹

A kutatásom során a csepei Czáró Fogarassy család történetét vizsgálom levéltári források, szakirodalom és oral history források tükrében, melyhez elengedhetetlen a családra vonatkozó levéltári források feltárása és elemzése. Számos más írott forrás is segítette munkámat, melyek kiegészítették a levéltári adatokat. A 21. században az információ áramlása felgyorsult, az internethálózatnak köszönhetően számos lehetőségünk van a kapcsolattartásra, kutatásokra, ezáltal több korabeli forrás digitális változatához is hozzáférhetünk, amely nagy segítséget nyújt egy adott kutatás során.

Az írott történeti források körülbelül 3000 évre tekinthetnek vissza. Ekkor kezdték el lejegyezni az addig csak szóban létező történeti hagyományt és kronologizálni a jelent. Történeti forrás minden olyan tárgyi emlék, írott forrás, íratlan szellemi hagyaték, ami emberi tevékenység során keletkezett és ránk maradt, amely hozzásegít minket a múlt megismeréséhez. Régi elnevezése: kútfő.² A modern, forrásalapú történelemírás egyik legkiemelkedőbb alakja Leopold van Ranke. Korszakalkotó megfogalmazása szerint: a történetíró feladata nem a múlt megítélése, sem a kortársak oktatása, „*az eljövendő évek érdekében, egyszerűen csak megmutatni, ahogy valójában történt*”.³

Az idők folyamán létrejöttek a levéltárak, amelyek természetes és jogi személyek iratait is gyűjti, ezáltal a történeti kutatások egyik alapintézménye.

A levéltári kutatásom előkészületéhez a következő szakmunkákat tekintetem át:

- Levéltári terminológiai lexikon. In: Ember Győző szerkesztésében;
- Kántor Gábor: Levéltári alapismeretek;
- Delehan Mihajlo Vasziljevics – Kutassy Ilona: A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938-1945 között;

¹ ESZENYI Miklós: *A történettudományi szakirodalmi kutatás módszerei. Kalauz főiskolai és egyetemi hallgatók, fiatal kutatók számára.* Rónai Művelődési Központ, Miskolc, 2000, 17-18.

² KÁNTOR Gábor: *Levéltári alapismeretek* [http://users.atw.hu/alapismeretek%20\(LBB_TR154G2\)/Leveltar.htm](http://users.atw.hu/alapismeretek%20(LBB_TR154G2)/Leveltar.htm) (2015.10.20.)

³ BIHARI Csaba: *Forrástan.* Egyetemi jegyzet. Ungvár, 2013, 3.

- Михайло Місюк – Олена Куташ: Анотований перелік описів фондів угорського походження берегівського підрозділу Державного архіву Закарпатської області до 1918/1919 pp. – та за 1938–1944/1945 pp.

Hasznos információkat tartalmaz Delehan Mihajlo Vasziljevics és Kutassy Ilona 2009-ben kiadott munkája A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységeiről, mely segítséget nyújtott a levéltár iratállományaiban való tájékozódáshoz. A munka magyar nyelven való megjelenése és bevezetőjét író Csatári György által publikált adatok, a kárpátaljai szervezett levéltáriak történetéről, nagyban megkönnyítik a magyarországi és kárpátaljai kutatók helyzetét kutatásaik során. Ez a tematikus fondjegyzék az első kísérlet a levéltár anyagának magyar nyelvű bemutatására. A kötet - az esetleges hiányosságok ellenére is - évek munkájának gyümölcse, amely a kárpátaljai és a magyar-országi levéltárosok munkáját dicséri.⁴

Nagy segítségemre szolgált Nagy Iván Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal című gyűjteménye, melynek bevezetőjében az alábbiakat olvashatjuk:

"Nemzetünk történelméhez adni kalauzt, mely a szerepelt személyek eredetével, családi összeköttetéseivel ismerttet meg, - fő célja e gyűjteménynek. Kényes és nehéz munka. De a hitelesség tekintélye előtt, melyet elvül tűztem ki, háttérbe kellett szorulnia minden magánérdeknek. És ez okozá azt is, hogy az egyes családok ismertetésében hiányok, hézagok vannak melyekkel mindenütt találkozandik az olvasó, hol biztos kútfő ezek kitöltésére nem szolgálhatott alapul. Mind e mellett azonban ha néhol mégis hibák és tévedések is fordulnak elé, mert hibásak a kútfők is, honnan azok merítettek..."⁵

A kárpátaljai magyar közösség sorsfordulói természetes módon nyomot hagytak a nemzetrész kollektív emlékezetében, munkám során sikerült több narratívával is mélyinterjúkat készítenem.

„Mi egyáltalán az oral history? Új típusú forrás, mely a múltból szóló illékony szavakat teszi vizsgálat tárgyává? Vagy interdiszciplináris módszer, amely olyan világokba enged bepillantani, ahová az írott szövegek révén nem láthatunk be?”⁶ – tette fel a műfaj alapkérdéseit Horváth Sándor: Muszáj interjúzni című cikkében, amely a Forrás folyóiratnak egy olyan különszámában jelent meg, amely kifejezetten oral history témájú elméleti és

⁴ DELEHAN Mihajlo Vasziljevics – KUTASSY Ilona: *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938-1945 között*. Budapest, 2009, 12.

⁵ NAGY Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal I-XII. + 1 pótkötet*. – Pest: Beimes-Kozma-Ráth, 1857- 1868, 1 kötet, 3.

⁶ HORVÁTH Sándor: *Muszáj interjúzni? Az oral history mint nyilvános és/vagy szakszerű történelem*. 2011/7-8. 21

gyakorlati írásokra épült. Ma már szinte lehetetlen történeti munkát megírni a 20. század második feléről oral history nélkül, napjainkban egyre inkább elfogadottabbá vált a humán tudományok területén.

Az oral history-t magyarul elbeszélrt történelemnek is szokták fordítani, mivel a szemtanúkra épülő történetírást jelöli. Történelmi ismeretek, információk gyűjtésére és egyéni elbeszélések, interjúk feldolgozására építő módszer, tudományos irányzat. Az elbeszélrt történelem módszerét a történészek többek közt akkor alkalmazzák, amikor írásos dokumentumok híján nagyon nehéz feltárni a valóságot, felkutatni a tényleges, olykor a történelmi folyamatokra komoly hatást gyakorló háttér eseményeket. Amikor a történekről nem készülnek feljegyzések, jegyzőkönyvek, fényképek, nincsenek írásos emlékek, ilyenkor a történelmi esemény vagy egy-egy történelmi időszak legfontosabb szereplői maguk mondják el, hogy szerintük, mi is történt valójában. *„Az oral history egy tudatosan megszervezett interjú két ember között, amelynek célja történelmi jelentőségű esemény, cselekvés felidézése. A történész megszervezi a beszélgetést, majd az interjúalannal együtt dolgozik, segítve azt a múlt feltárásában, kölcsönösen reagálnak egymás mondandójára. A legjobb interjúknak olyan jellege van, mintha hangosan gondolkodnánk, tisztázva minden ellentmondást.”*⁷

„Az oral history, miközben saját szavaik felhasználásával visszaadja az embereknek a történelmet, egyúttal segíti is őket egy önmaguk által formált jövő kialakításában.” Ez az utolsó gondolata Paul Thompson: *The Voice of the Past* című könyvének.⁸ E gondolat fémjelzi a mára már a történettudomány elfogadott irányzatává vált és – legalábbis a világ számos országában– vezető történészeket maga mögött tudó, mozgalommá duzzadt oral history-kutatásokat is, jelezve legfontosabb célkitűzését, mint az emberléptékű történelmi megismerés, valamint a módszer demokratizmusát és alapvető társadalmi beágyazottságát. Az oral history vezető elméleti megalapozójának és gyakorlati mesterének irányadó munkája először 1978-ban jelent meg.

*„Az oral history modern értelemben, történelmi kutatási területként vett használata meglehetősen új keletű, nagyjából a magnetofon elterjedésével azonos idejű, noha a név által aposztrofált gyakorlat, az elbeszélrt, szavakkal megjelenített történelem feljegyzése, felhasználása sokkal tekintélyesebb múltat tekint vissza. Gyökerei a történelem kezdetéig, az elsőként megszületett történelmi emlékek koráig nyúlnak vissza.”*⁹ Az írásbeliség előtti időkben, sőt hosszú századokkal annak elterjedése után is, minden, az élettel kapcsolatos tapasztalat a

⁷ KÁROLY Anna: *Az oral history mint kutatási módszer*/ rmpsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2007/nyar/07.pdf (2016. 03.09)

⁸ VÉRTESI Lázár : Oral history. A szemtanúként elbeszélrt történelem lehetőségei. *Aetas*, 2004/1.-158-172.

⁹ VÉRTESI Lázár : Oral history. A szemtanúként elbeszélrt történelem lehetőségei. *Aetas*, 2004/1., 158–172.

szóbeliségen keresztül rögzült az emberek emlékezetében. Ez – az emlékezés speciális feladatára felkészített egyéneken (Indiában a rajput, Gambiában a griot) keresztül – szolgáltatta azt a közösségi intézményt, ami a múlt eseményeinek felelevenítésével segített eligazodni az embereknek a jelen történései között. Ez az intézmény bámulatosan jól működött, még mielőtt az írástudó társadalmak dokumentációja anakronisztikusnak bélyegezve számúzte volna, az emlékezetet személyes élménnyé szűkítve, a tapasztalatok s a tudás átadásának hitelességére vonatkozó egyetlen elfogadható garanciaként az írott forrásanyagot téve meg végső tekintélynek. Ez utóbbi folyamat azonban igen lassan haladt előre, s igazi fordulópontjához csak a 19. század közepén ért el.

Mint már említettem írott történeti források körülbelül 3000 évre tekinthetnek vissza. Hérodotosz szemtanúkat felkutatva s meghallgatva igyekezett információkat gyűjteni a perzsa háborúkról, s Thuküdidész is hasonlóan cselekedett a peloponnészoszi háború eseményeinek rekonstruálásakor.¹⁰

Az oral history mint módszer kidolgozása és tudományos felhasználása az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg először (a módszert G. Nicolay Abraham Lincoln titkára és Willim Herdon „próbálták” alkalmazni Abraham Lincoln halálát követően). Az 1940-es években a Columbia Egyetemen Allan Nevis nevéhez fűződik az oral history tudományos igényű alkalmazása. Az 1960-as évektől a Columbia Egyetem egy másik professzora, George McAneny hatására a módszer elterjedt. Kezdetben az érdeklődés középpontjába a társadalmi elit került, majd később az interjúalanyok változtak, hiszen az érdeklődés középpontjába a társadalmi problémák feltárása került. Munkaaktivistákat, nőket, kisebbségek tagjait kezdték el „vizsgálni”, ők voltak érintettek a problémák feltárásának a vonatkozásában. Magyarországon a módszer elsősorban az 1956-os események kutatása kapcsán vált közismertté.¹¹

Miért tartom fontosnak ezt a módszert, mert a mélyinterjúk terén, az adott témában a huszonnegyedik órában vagyunk, hisz a még kikérdezhető személyek időskorúak illetve mert az oral history még soha nem állt a történészek, szociológusok, antropológusok, néprajzkutatók, irodalomtörténészek, nyelvészek, pszichológusok s még ki tudja hány társadalomtudomány vagy szakma érdeklődésének középpontjában annyira, mint manapság.

Leszűkítve a kört a történészekre, Giovanni Levi írja az életrajz használata kapcsán: *„Az a rajongás, amit mi, levéltárakban kotyvasztók, a dokumentumok hiányában igazolhatatlan leírások iránt érzünk, egyaránt táplálja a narratív történetírás megújulását, és az új típusú*

¹⁰ VÉRTESI Lázár : Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei. *Aetas*, 2004/1., 158–172.

¹¹ KÁROLY Anna: *Az oral history mint kutatási módszer* rmsz.ro/uploaded/tiny/files/magiszter/2007/nyar/07.pdf

források iránti érdeklődést is, amelyekben a mindennapi élet illékony szavainak és tetteinek nyomát lehetne felfedezni.”¹²

Az oral history az élő emlékezetre épít. Éppen ezért nagyon mértéktartóan kell viszonyulni hozzá. Ugyanazok személyek, akik egy helyiségben voltak a történéskor, másképpen emlékeznek az eseményekre, mert másképpen reagáltak rá. A módszer lényege, hogy nem szabad beavatkozni az emlékezetbe. Az elmondottak, az adatok és a tények tükrében kell körültekintő elemzést végezni.

Az elbeszélő történelem kutatásának jellemzője a források bősége. Egyre több tanulmány, kiadvány jelenik meg magyar nyelven is. Az utóbbi időben az elérhető forrásanyag folyamatos, bővül egyre több internetes oldal, archívum kínál ilyen típusú, különböző fokon feldolgozott forrásokat.

Az oral history előnye nem egyszerűen a narrátor elbeszélése, hanem olyan forrás amely megmutatja egy adott történelmi esemény szemtanújának strukturált, kutatások révén létrehozott kérdéssorra adott válaszait, amely egy felvett interjúközégben születnek meg. Így – a történelmi források között egyedülálló módon - az eredmény interaktív folyamatból születik, ami egyszerre jelent előnyt és hátrányt.

A szóbeli hagyományok presztízse megnő, új szemlélet kitágítja a történettudomány horizontját. Ha egy-egy témát több oldalról kutatunk, lehetőségünk nyílik rá, hogy belelássunk abba, az emberek miként értelmezték múltjukat és abban betöltött szerepüket.

Az elméleti dilemmát a módszerrel kapcsolatban az okozza, hogy egyetlen interjú elemzésekor kapott eredményeink hogyan illeszkednek más hasonló interjúkkal kapott eredményekhez, azaz egyetlen ember történelmi tapasztalatai, emlékei mennyiben hasonlítanak a kortársakéhoz, és mennyiben különböznek azoktól. Az oral history forrásoknak természetesen ugyanolyan kritikai ellenőrzésre szorulnak, mint a dokumentum jellegű források. A történészeknek össze kell vetnie az elhangzott információkat más források bizonyítékaival is, s csak ennek fényében használhatják fel azokat.¹³

¹² LEVI, Giovanni: Az életrajz használatáról. *Korall* 2000. Tél. 81–92. 82.

¹³ VÉRTESI Lázár : Oral history. A szemtanúként elbeszélő történelem lehetőségei. *Aetas*, 2004/1.-158-172

II. FEJEZET: KUTATÓPONT

Kutatópont: Csepe

Lakosság: 2000 fő (ebből 1100 magyar)

Vallási megoszlás: református, görög katolikus, ortodox, római katolikus

II.1. A történelmi Ugocsa rövid történetének áttekintése

Ugocsa vármegye közigazgatási egység volt a Magyar Királyság északkeleti részében, ma a Nagyszőlősi járásnak nevezik az Ukrajnához tartozó területeit, bár kisebb részei Huszti illetve az Ilosvai járáshoz vannak csatolva, székhelye Nagyszőlős. Területe Ukrajna, Magyarország és Románia között van felosztva. A vármegye területének nagy része síkság volt, a területet a Tisza folyó osztotta ketté, a folyó jobb partján a Nagyszőlősi-hegység feküdt. Északról Bereg vármegye, keletről Máramaros - és Szatmár vármegyék, délről Szatmár vármegye, nyugatról Bereg és Szatmár vármegyék határolták.

Ugocsa vármegye a XII. század folyamán Bereggel együtt királyi vadászterület. II. Géza idején flamandok, később szászok telepedtek le a Tisza mellett. A tatárjárás után elpusztult falvakat helyreállították, ekkor telepedtek le itt a Gutkeled, a Káta és a Hunt-Pázmán nemzetség, a régi családok közül a Szirmayak és a farkasfalvi Farkasok voltak még jelentősek. A terület központja Szőlős, 1262-ben említik először számos más településsel együtt. Ugocsa területén két erődítmény is próbálta megvédeni az itt élőket. 1308-ból származnak az első írásos emlékek a Nagyszőlősi Kankó várról, melyet Károly Róbert leromboltat, majd a Perényiek idején a XVI. században lovagvárrá avansált, de a század eseményei nem kedveznek a várnak, újra lerombolják. 1315-ben említik levéltári okmányok a királyházi Nyaláb várat. Komjáthy Benedek pozsonyi kanonok a Perényiek hívására érkezett a vidékre, s itt fordította le magyar nyelvre Pál apostol leveleit, s itt alkotott Ilosvai Selymes Péter lantos is. A három részre szakadt ország évtizedei alatt többször cserélt gazdát ez a terület, amely kihatott az itteni lakosok gazdaságára is. A Rákóczi-szabadságharc idején, az itt élők a nagyságos fejedelem hű emberei voltak, majd a krími tatárok betörése egészen a XIX. század végéig visszavetette a fejlődést a vidéken. Az 1880-as évekbeli vasúti építkezések gazdasági fellendülést hozott a területnek. A vármegye két járásra volt felosztva, 1918-ban szerveztek egy harmadikat is:

- Tiszáninneri járás, székhelye Nagyszőlős

- Tiszántúli járás, székhelye Halmi
- Királyházi járás, székhelye Királyháza (1918-ban jött létre)

1918-ban Ugocsát a csehszlovák hadsereg szállta meg, egy részét a román királyi hadsereg, majd a békeszerződéseknek „köszönhetően” három részre szakadt. Az első bécsi döntés alapján Ugocsa nyugati része visszakerült Magyarországhoz, majd 1939-ben a trianon előtt Ugocsa vármegyéhez tartozott csehszlovák területeket Máramarosi közigazgatásához tagolják be. A második bécsi döntéssel Ugocsa déli részét is Magyarországhoz csatolják. A második világháború után, Ugocsa északi része a Szovjetunióhoz, azon belül Ukrajnához került.

Ugocsa vármegyének a területe 1910-ben 1 213 km² volt, jelenleg 697 km²-t ölel fel a Nagszölösi járás, amely jelenleg Kárpátaljához tartozik és Ukrajna része.¹⁴

¹⁴ SZABÓ István: *Ugocsa megye*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest; Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994.

II.1. Csepe település története

*„Nevének magyarázata: „Csepe.1393: Chepe...Pusztá személynévből keletkezett magyar névadással...” Az alapjául szolgáló személynév a magyar régi nyelvi Csépán, „István” személynév becéző alakja. **Múltjából:** Csepéről a legrégebbi írott feljegyzések a XIII. század végéről találunk, ez időben a Farkas Igmánd nemzetségei voltak a birtokosai. Később Thyba fia, Miklós nyerte adományként V. István királytól, majd a Csepy család kezére került.¹⁵ Más forrás alapján a következőket tudhatunk meg a településről: „ A falu az ugoocsa kisnemesi vidékhez tartozik, 1320-ban szerepel először; mikor a falu birtoka felett Ákos fia: Guba comes, Péter és Máté s Mikó (Péter fia) Miklós, továbbá Fertes fia Péter, akik az előző évben egymás között osztották fel ugyancsak ugoocsa megyei Csedreget és Almást, Kopasz Miklósnak, a Sásváry család őseinek István nevű fiával osztzkodnak. Ez az osztás arra mutat, hogy a csepei nemesek a sásváriakkal közös törzset alkottak. Ákos fiaitól származtak az Ákos és Zoltán nevű csepei nemesi családok, melyek nagyszámú tagjai a XIV-XVI. századok folyamán jóformán egyedüli birtokosai voltak a nevét három ízben is változtató falunak. a falu Ákos- illetve Péterfalva néven csak egy ízben szerepel, ezután másfél századon keresztül Teleknek vagy Telkinek nevezik. Mikor vagylagosan kezdik a személynévből eredő Csepe és Telki néven nevezni, az utóbbi egy ízben praedium-ként szerepel, ami arra mutat, hogy a névváltoztatást a falu helyváltatása vonhatta maga után, a helyváltatást pedig valószínűleg a Tisza kényszerítette ki, hiszen a szomszédos Öszödfalvát is ez pusztította el. Később az Ákos család kihalt, s birtoka a leányág kezére jutott. A jobbágyság a XVI. században magyarnak tekinthető, bár már ekkor némi nyoma látszik a későbbi erős rutén betelepülésnek.”¹⁶*

A Bereg-Ugoocsa vármegyében elterülő magyar falu a hozzátartozó csepei tanyákkal együtt a Csepy család birtoka volt. A Czáró Fogarassy család a 17-18. század fordulóján telepedett le, házassági kapcsolatok révén. A Nagyszőlőstől közel 20 kilométerre fekvő településhez évtizedek óta két társközség tartozik Csomafalva és Hetenyi. Ma már ukrán-ruszin-magyar falunak tartják a Nagyszőlősi járásban. Magyar tannyelvű iskoláját 1944-ben bezárták, s az 1990-es évek elejétől a magyar nyelvet csak fakultációként oktatják. A településen nagy az asszimiláció, s ehhez hozzájárul a két társtelepülés is, bár magát a községet ritkán említik. A faluban műemlék is található mégpedig a református templom.

¹⁵ BOTLIK József – DUPKA György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Kárpátaljai Magyar Könyvek. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1993,145-146.

¹⁶ SZABÓ István: *Ugoocsa megye*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest; Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994.,148-149.

A csepei református templom Kárpátalja kiemelkedő műemlékeihez tartozik. A tömzsi, alacsony tornyú templom valamikor a XII. század végén, a XIII. század elején épült. A pontos dátum nem ismert, de már a tatárjárás idején állt. Az 1500-as években úgy szólta törvény, hogy amilyen vallású a földesúr olyan vallást vett fel a település lakossága is. A Csepy családdal egyidőben a falu lakossága is áttért a református hitre. „ *A templom épülete kőből készült, alatta alagút volt kiépítve, amely az elmondások szerint a Fekete-hegyig vezetett. Ennek ajtaját a későbbi felújítások során meg is találták. Az erős falak és az alagút védelmet és menekülési lehetőséget nyújtott az embereknek a tatárjárás idején*”¹⁷ Több más ismeretterjesztő munka is foglalkozik a Csepei református templommal: „*A templom torony nélküli, szentélye sokszögzáródású, sarkain támpillérekkel. Hosszháza a szentélytől szélesebb és magasabb, nyugati homlokzatának sarkain támpillérek vannak. Említésre méltó számrághátíves nyugati kapuja. Pálcátagos, csúcsíves ablakainak osztóbordái hiányoznak. A szentély bordás csillagboltozattal fedett, csúcsíves, sarkított diadalív választja el a hajától. A diadalív déli oldalához épült szószéknek díszes koronája van. a szószék melletti fedeles papi pad szintén említésre méltó. a szakirodalom szerint a szentély falában gótikus pasztofórium, északi oldalán pálcátagos sekrestyeajtó volt. Jelenleg ezek nem találhatók. Klenódiumai között említik 1628-as ónkannáját, 1714-es aranyozott ezüstkelyhét az alábbi felirattal: „Váradai Mária asszonytól 1714”. A templomtól nyugatra fa harangláb, mellette diszvázás klasszicista emlékoszlop áll a következő felirattal:”Fogarassi Benjamin s unokája a szelíd Berta emlékek emelt május 30dik 1848.*”¹⁸

Említésre méltó még a görög katolikus templom a településen illetve az iskolaudvar. A mai iskola helyén állt a Czáró Fogarassy kúria, melyet sajnos leromboltattak. Az iskolaudvaron található családi kriptá bejáratát lebetonozták, az ide telepített ritka fafajtákat lassan kivágják arra hivatkozva, hogy veszélyesek a gyerekekre. A Kárpátaljai nagyárvíz idején a megmaradt gazdasági épületek is lebontásra kerültek.

¹⁷ KÁLLAI Szabolcs – KÖTELES Viktória – BÍRÓ András: *Kárpátalja száz csodája – Rejtőzködő értékek nyomában*. Totem kiadó, Budapest, 2009, 106-107.

¹⁸ DESCHMAN Alajos: *Kárpátalja Műemlékei*. Tájak – Korok - Múzeumok Kiskönyvtára, Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület, Budapest, 1990, 68-69.

III. FEJEZET: A CSEPEI CZÁRÓ FOGARASSY CSALÁD TÖRTÉNETE A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK, SZAKIRODALOM ÉS ORÁL HISTORY TÖRTÉNETEK ALAPJÁN

A Fogarassy család Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa Zemplén megyében honos. „Ugocsa megyében birtokos e század elején Fogarassy Ferenc és Mátyás Komjtáthon; - János és Pál Gödényházán. Zemplin vármegyében a Fogarassy család bírja Tóth – Krivát és közbirtokos Geszthelyen is. Szathmár vármegyében – hol a család nevét Czáró melléknévvvel találjuk írva (Czáró-Fogarassy) e század elején birtokos a család Mátészalkán. Fogarassy László (1809-ben) alszolgabíró, birtokos Csengerben és Nagy-Szekeresen. Fogarassy Imréné csicseri Ormos Borbála birt Nagy-Ar, Darno, Tisza-Becs helységeken. Fogarassy Antal 1765-ben Szathmár megye alszolgabírája volt. Valjon az előszámláltak mind egy családnak sarjadéka-e? – adatok hiányában meg nem mondható. Abuj megyében alsóviszti Fogarassy családot találunk, melyből Fogarassy János tudós nyelvészti író is származott. Született ez a nevezett megyében Kásmárk helységben 1801-ben. 1838-tól a m. akadémia tagja, jelenleg a pesti kerületi főtörvényszék ülnöke. Kiadott munkái által a jogtudomány és a magyar nyelv körül szerze szép érdemeket...

Fogarassy család. Alapítja Fogarassy Tamás, kit I. Ferenc király 1795-ben nemesített meg. Czimere négyfelé osztott paizs. Az első és negyedik osztály fekete mezejében királyi koronán egy koronás ezüst oroslán áll hátulsó két lábán; első jobb lábával kivont kardot markolva. A második és negyedik osztály arany mezejéből panyókásan öltözött kék magyar ruhás hadi férfit áll, fején kalppal, jobbában meztelen kardot villogtatva. A paizs fölötti sisak koronájából szintén a leirt magyar vitéz nyulik ki, kivont karddal. Foszladék jobbról ezüst-fekete, balról arany-kék.”¹⁹

Más források szerint „A Fogarassy nemzetség 1662. szeptember 6-án kapott címert és nemesi oklevelet I. Lipót királytól Pozsonyban; ezt Ardón hirdették ki 1664-ben. Fogarassy Mihály mint főszerzeményező kapott ösiséget feleségével, Oláh Margittal, a nemesi cím mellékadományosai rokonai András, Gergely, János és György voltak”.²⁰

A Fogarassy név eredetéről a következőket olvashatjuk Hajdú Mihálnál:

„*Típusa Helynévi eredetű, magyar családnév.*

¹⁹ NAGY Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal I-XII. + 1 pótkötet.* – Pest: Beimel-Kozma-Ráth, 1857- 1868, 4. kötet 188-189.

²⁰ KEMPELEN Béla: *Magyar nemes családok* <http://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/Kempelen> (2016.02.14.)

Változatai Fogarasi 1528, Fogarasy 55, Fogarassi 16, Fogarassy 197. Más változatokkal együtt összesen: 1807.

Eredete A helynév töve, a fog ige ősi ugor kori szó, amelyből a magyarban alakult ki a fogoly ~ fogor madárnév. Ez utóbbi kapott 'valamivel ellátott, valamiben bővelkedő' jelentésű -s képzőt. Bereg és Fogaras vármegyében levő Fogaras településünk nevének jelentése tehát 'fogolymadarakban bővelkedő hely'. Ez a helységnév az 'onnan/oda való' jelentésű -i képzővel kiegészülve lett eredetre, származási helyre utaló családnév.

Elterjedtsége A nyelvterület keleti felében, főként Brassó és Nagyszeben környékén gyakoribb.”²¹

A fentiekben tárgyalt család a 17. században telepedett le Csepében, s házasság révén szerzett birtokokat. Ákos Katalin nemzetségének utolsó sarja, 1757-ben köt házasságot a szilágysomlyói származású Czáró Fogarassy Zsigmonddal. Józan Lajos nyugalmazott református lelkipásztor Péterffy Lajosra hivatkozik az alsóviszti Czáró Fogarassy család csepei ágának genealógiai összeállításában.

²¹ HAJDÚ Mihály: *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink*. Tinta tankönyvkiadó, Budapest, 2010, 118.

III.1. Levéltári források

Levéltári látogatásaim során kutatásaimhoz felhasználtam segédletként, Delehan Mihajlo Vasziljevics és Kutassy Ilona A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leírási egységei 1919-ig és 1938-1945 között című munkáját. Az intézményi fondok ABC – rendjében kutatva megtaláltam a Csepei körjegyzőségre vonatkozó adatokat, amely a kiadvány 115 oldalán datálja az ide vonatkozó adatokat. Fondszám 269, leírási egység 1-2, évkör 1939-1944. A leírási egységek által kikeresett és vizsgálni szánt jegyzékek az adott korszakból még előkészítés alatt vannak, tehát még nem vizsgálhattam meg. A személynévmutatónál nem talákoztam a kutatandó család előneveivel, így Ugocsa vármegye főispánjának iratait tettem meg kutatómunkám tárgyává. A 674 fondszámú és 16 leírási egységet tartalmazó, 1479-1918 évkör aktái közt találtam rá a kutatásaimhoz elengedhetetlen levelekre, összeírásokra, aktákra.

Kutatómunkám során a vizsgált család megjelenésének idejét és családi kapcsolatrendszerének a feltérképezését tűztem ki célul a tárgyalt településen. Elsősorban a primer forrásokra támaszkodva mutatnám be a család kulturális – és gazdasági életének tevékenységeit. Az 1732-es Ugocsa vármegye jegyzőkönyvi kivonata az istenkáromlással vádolt Ákos Katalin ügyét tárgyalja a kihallgatott parasztok vallomásai kapcsán. Az aktában található iratok egy része magyar nyelvű, mégpedig a kihallgatott parasztok vallomásai és a becsület sérelmet taglaló levél, nehezen olvasható az irat anyag bár az állag megőrző munka során a szakemberek jó munkát végeztek. A vádakra reagáló földbirtokos leveléből kitűnik, hogy a Perényi családdal fennálló birtokviszonyi kérdésekben nem egyező okokat sejteti a rágalmazás mögött.²² Az Ákos nemzetségbeli családdal már csak az 1757-ben találkozunk a levéltári iratokban, ekkor veszi nőül Czáró Fogarassy Zsigmond Ákos Katalint. 1759-es iratokból kitűnik, hogy a férj folytatja felesége családjának pereskedését a Perényi családdal szemben, bár az akta szerint az iratok magyar nyelven olvasható, az iratok vizsgálatakor latin nyelvű korabeli másolatot találtam.

A csepei Czáró Fogarassy családról a továbbiakban Nagy Iván gyűjteményéből és Kempelen Béla munkájából kapunk adatokat, amelyet a fentiekben közöltem. Majd a további aktákban 1813-ban kelt levélben találkozunk a vizsgált családdal, mint Sárospataki diák, aki személyes levelet ír családjá férfi tagjához, melyben a jövő évi rendezvényekhez kér bort

²² KTÁL, Fond. 674, opisz 8, od. zb. 96, évkör 1732, folio 7.

családjától, miáltal nagy tisztességnek fog örvideni a kollégiumba. A levelet e képen szignózza: „*igaz szívü atyafia Czáró Fogarassy Benjamin*”²³ Az irat együttes tartalmazza még Parony község lakosainak elismervényét csepei bor átvételéről a kollégium számára. Találhatunk még 1816-os peres iratokat a csepei Fogarassy Miklós földbirtokossal szemben, illetve sertésállomány lopásról való bejelentést ezekben az aktákban a Czáró előnevet nem használják.

A további levéltári kutatásaim során igen értékes aktára találtam, amely 146 foliót tartalmazott és az 1821-1834 közötti időszakot tárgyalja, melynek törzsanyagát az elhunyt Czáró Fogarassy Benjamin hagyatékának összeírásait tartalmazza illetve a Tekintetes Árvaszékhez írt beadványokat, melyek a földbirtokos árváinak örökségét hivatott megvédeni. Az akta egy jegyzékkal kezdődik, melyet Vályi Terézia kézjegyével van ellátva és jól láthatóan utólagosan került rá az évszám 1822. szeptember 10. A következő irat egy magánlevél melyet Vályi Terézia írt, melyben „*néhai első férjétől Czáró Fogarassy Benjámintól származott nevetlen István fiammal és Márta lányommal, én édes anya kéri, nagyon meg érzékenyesen, hogy Tisz Cz. Fogarassy József Ur meg emlisen két nevetlen gyermekem, a néhai Anyjok Jóságáiból illető részek ki szakasztását célzó kérelemmel...*”²⁴ ne ítélkezzenek felette, hogy újra férjhez ment, ú mit édesanya nem akarja megrövidíteni gyermekei örökségét csak azon értékeit kéri, melyet a megboldogult első férjének házához vitt. Majd a következő korabeli feljegyzés taglalja Czáró Fogarassy Benjamin 1808-1813 között szerzett javait, melyet felesége nevének beiktatása nélkül szerzett illetve közli azon javadalmak listáját is melyet házassága idején feleségével együtt szereztek. Majd Vályi Terézia asszony másodszori férjhezmenetele alkalmával kéri azon javakat, melyeket özvegysége révén megilletik, itt igen pontos felsorolás következik lábas jószágokról, ezüst nemükről, melyet Almási Mátyás írt össze. A következő iratok 1822-ből származnak és a néhai Czáró Fogarassy Benjamin jobbágyainak névsorát közlik Ugocsában, s azok adósságát az árvák irányába. Találunk az iratok között részletes feljegyzéseket az elhunyt Máramarosi birtokairól is. Pontosan körül írt kaszálók, telkek leírását taglalja Huszton, Lipcsén stb.

Czáró Fogarassy József máramarosi táblabíróét értesíti Ugocsa vármegye közgyűlése az Czáró Fogarassy Benjámin árvák javainak összeírásáról és azok kezeléséről, s megküldik a részletes összeírást a néhai testvérének. Ebben az irategységben részletes, mindenre kiterjedő összeírást találhatunk, különösen érdekes volt számomra az ingatlannal foglalkozó leírat

²³KTÁL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 616, évkör 1813, folio 3.

²⁴KÁTAL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 2-3.

„Csepében a Napkeleti soron van egy Curia, Délről Osváth Pál Úr, balról a néhai Zóltán Pál Úr pusztá telke szomszédságában, ennek belső kapacitása 6. öblös.

Ezen vagyon egy zsindelezett Residentionály ház talpra téglafalakkal felépítve, a pitvaron és a tornácson kívül a konyhával együtt 6. osztályos, melyen az ajtót, annak zárjai, és az ablakok minden készüléseivel együtt a napkeleti végen lévő kis szobákban található 28 ablak karika hijján épségben vagynak. Ezen épületnek ebédlőszobájában vagyon egy már megrepedezett zöld kájha fűtő, a mellette lévő oldal szobában egy téglából rakott kandaló vasrudakra és vas lábakra felállítva, a két első szoba kis is van pádimentonozva, már az asszonyság özvegységében, de még az Ura idejéből maradt deszkákkal, a Házat pedig még a néhai Fogarassy Zsigmond Úr építette – ezen háznak mind a két végében vagyon egy egy árnyék szék a zsindelezett már félviseletes.

Másodszor. Vagyon ezen ház megett az uttza felé egy nagy Plafieres, és 4 sushos deszka oldalú zsindeley és apro marha ól, melynek az alsó emeletében egyik végében sertés hizlaló ól gyanánt használatathatik; ez minden részeire nézve fél ócskás épület, még az özvegyült Fogarassy Beniamin Úr életében a mostani élő özvegyével együtt laktában építetvén.

Harmadszor. Vagyon egy jó állapotú Gramarium, Residentionális ház eránt az uttza felől 9 öles, melyet még az öreg Fogarassy Sigmund építettett, de azután a Fogarassy Beniamin Úr ez előtt mint egy 6. esztendővel bezsindeleyeztettette.

Negyedszer. Vagyon ágasokon álló zsindeleyes tengeri kas is...

Ötödször. Vagyon egy...suchos pálinka ház, mely Fogarassy Bénéiamin Úr zsindeley alá ezelőtt valami 8. esztendővel építettett egyik vége istáló gyanánt is használtatik.

Hatodszor. Vagyon egy ágasokra épült 13. öles marhaistálló jó hidlásokkal, és jászlakkal zsindeley alatt, melyet hasonlóloul Fogarassy Bénéiamin Úrhalála előtt kevéselápitettett.

Hetedszer. Vagyon egy düllő félben levő zsindeleyes cselédház 7. öles a konyhával együtt 3. osztályu, ennek már minden részei már ócskások, ezt Fogarassy Bénéiamin Úr nőtlen korába építettette.

Nyólczadszor. Vagyon egy ágasokra épült 9. öleshosszuságu zsindeleyescsür, melyet mág az öreg Fogarassy Zsigmond Úr építettett, Bénéiamin Úr már házaskorában reparáltatta, végtére pedig az Úr halála után az özvegye I. Váji Keresiaasszonyság dránicztatta be.

Kilenczedszer. aA Curia végében vagyon egy négy ül ágasokra épült szalmás kondás ház Fogarassy Bénéiamin Úr által paraszt munkával építettve... ”²⁵

²⁵ KÁTL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 28-30.

A forrás minden részletre kiterjedő, részletes összeírást tár a kutató elé a Fogarassy család minden ingó- és ingatlan vagyonáról. „Alább irtak ezennel megesmérjük, hogy ezen T.N.Máramaros Vármegyének, közelebb multt 1821 esztendőben, December Hónap 10ⁱ és következt napján tartozott Közzgyűléseiből, a 2140- szám alatt költ Kegyes Határozás következtében Tekéntetes Nemmes Ugocs vármegyében, Csepe Helységben meghalálozott, néhai Czáró Fogarassy Bénéjámín Úrnak elmaradott árváit illető, és alább megnevezendő helységekben találtatott Fekvő javakat következendő módon irtuk és jegyeztük fel.²⁶

	Coronális Huszth városában	Köböl	Véka	Háztáj
I.	Huszth- Koszegh a felső mezőn szántóföldek alsó fordulón nyíres köz kaszáló	2	2	5
II.	Keselymezőn			
	szántó földek a felső fordulón szántó földek az alsó fordulón kaszáló	3 1	4	
III.	Kerincsin			
	szántó földek a felső fordulón szántó földek az alsó fordulón kaszáló		3 2 1	
IV.	Lipcse Polyánnán			
	szántó földek a felső fordulón szántó földek az alsó fordulón kaszáló	7	12	5

1. táblázt Czáró Fogarassy Benjámín árvák javainak összeírása birtokaikról az alábbi formában található meg az irat együttesben.

A továbbiakban részletes hosszú évenkénti leírásokat olvashatunk a birtokállományról, s az 1822-es összeírás végén Vályi Terézia javainak kiadását is szorgalmazzák. „1822esztendőben, Februáris 23ⁱ napján, a néhai tekintetes Czáró Fogarassy Bénéjámín Úrjavainak üsseírásáraCsepében, kijöven, és Brücsök Klára, Rosics Hona Badóka Matyiné, Almási Mátyás, és Baryku Mátyás régi, és mostani cselédeket megesketvén, ezeknek vallásából a Csepei Biró Sanyku György, Hütösök Szüts Mihály, Szüts László, Badók Mihály,

²⁶ KÁTL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 19.

Lukáts János, Kis György jelenlétekbe, és befolyásával, azon összeírást a következő módon vittük végbe.

Legelsőben a házi móbiliákat vévén maga T. Izsák Lajos Úr és élete párja I.Váji Therresia asszony megösmerték, hogy azokból Csenger=ujfaluba elvitték... ”²⁷

Majd levelezések következnek Ugocsa vármegye és Máramaros vármegye táblabírái között az árvák javainak ügyében. Majd egy 1826-os évi elismervényben, megtaláljuk a törvényes gyám nevét, aki már néhai Czáró Fogarassy Miklósként említenek 1826-ban.²⁸ Az iratok kissé nehezen olvashatóak, mert többször is nedvességet kaptak.

Újabb összeírások következnek, de már a néhai Czáró Fogarassy Miklós hagyatékáról, kinek árván maradt Miklós nevezetű fia.²⁹ Több irat a néhai Czáró Fogarassy Benjamin árváival nem foglalkozik, a továbbiakban hűtlen kezeléssel vádolják ifjabb Czáró Fogarassy Miklós gyámjait, s azok közül Majos Menyhért elhalálozott és özvegye viszi tovább peres ügyeit, s csatolja férje összeírását a néhai Czáró Fogarassy Miklós hagyatékáról. Ezen részletes összeírással zárul az irategység.

Levéltári kutatásaim során, olyan irategységekkel sikerült meg ismerkednem amelyek eddig nem keltették fel a kutatók figyelmét. Sajnálatos módon, néhány dokumentum az évek során úgy megrongálódott, hogy nehezen olvasható. A levéltári kutatásaim még nem zárultak le a témával kapcsolatban, mert az iratok egy része, a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának olyan épületszárnyában voltak találhatóak, amely jelentősen károsodott, s ezáltal sérültek illetve megsemmisültek az ott tárolt források.

²⁷ KÁTL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 38.

²⁸ KÁTL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 45.

²⁹ KÁTL, Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 115.

II.2. Magánkézben lévő gazdasági iratok elemzése

A levéltári források áttekintése után, a huszadik századi magánkézben meglévő gazdasági iratok áttekintését és elemzését tűztem ki céloomul. Sajnálatos módon, még nem tekinthettem meg minden irattári forrást a csepei Czáró Fogarassy családdal kapcsolatban, mert nem állnak a kutatók rendelkezésére. Előző kutatásom során az adott témában sikerült rátalálnom a tárgyalt család 1943-as gazdakönyvére illetve munkáltatási szerződésre 1943-ból, szerződő felek: özv. Buttkay Ákosné és Czáró Fogarassy Hella földbirtokosnő.

A család azon időszakáról, melyről nincsenek elsődleges forrásaim, megpróbáltam a világháló segítségével adatokat gyűjteni. Végül szatmárnémetiben 1914-ben kiadott Heti szemle 23. évfolyamának 18. számában megjelent gyászjelentésből értesülünk alóviszti Czáró Fogarassy Zsigmondné temetéséről és közvetlen család tagjairól, ekkor még öt gyermeke és három unokája kíséri utolsó útjára az elhunytat.

„ Fogarassy Zsigmondnak, a halmii kerület két év előtt elhunyt képviselőjének özvegye, alsóvisti Czáró Fogarassy Zsigmondné szül. vasadi Vasady Gizella 54 éves korában Csepében hosszas betegség után elhunyt. Halálát gyermekei: Angéla, Miklós, Marienne, férj dr. Nagy Árpádné, Hella és Kata, anyósa: özv. Fogarassy Sámuelné szül. Kölcsei Kende Clementine, veje: dr. Nagy Árpád kultuszminiszteri osztálytanácsos és unokái: Nagy Andor, Vera, Vili, valamint kiterjedt és előkelő rokonsága gyászolja. A megboldogult hült tetemeit csütörtökön délután 4 órakor helyezték örök nyugalomra a csepei családi sírboltban. A temetést, melyen a megyei előkelőségek és ismerősök nagy számmal jelentek meg, Dr. Boromisza Tibor megyéspüspök végezte Hámon Róbert irodaigazgató, Dr. Bakkay Kálmán szem. aligazgató, Dimand Lajos esperes, a kerületi papság és a növendék papok énekkarának segédkezése mellett. A gyászba borult család iránt nagy és őszinte részvét nyilvánult meg.”³⁰

A fentiekben felsorolt öt gyermekről a következő halálozási adatok jutottak a birtokomba:

- Czáró Fogarassy Marianna (Nagy Árpádné) 1931-ben hunyt el Budapesten, sírhelye a fiumeni úti temető
- Czáró Fogarassy Miklós elhalálozott 1940-ben, nyughelye a csepei családi kriptá
- Czáró Fogarassy Kata (Duráliei Miklósné) – nincsenek adatok

³⁰ Heti Szemle, 1914. (23. évfolyam, 1-52. szám) 1914-05-06 / 18.

http://library.hungaricana.hu/hu/view/HetiSzemle_1914/?pg=148&layout (2015.12.20.)

- Czáró Fogarassy Hella elhalálozott 1973-ban, nyughelye a csepei görög katolikus temető
- Czáró Fogarassy Angéla elhalálozott 1975-ban, nyughelye a csepei görög katolikus temető

Czáró Fogarassy Miklós elhalálozását követően a családi földbirtokok irányítását húga Czáró Fogarassy Hella vette kezelésbe, nővérük Angéla folyamatos betegséggel küzdött így nem volt alkalmas a feladatra. Pontos leírásokat kaphatunk az éves termésről és járulékokról. 1943-as évi gazdakönyvből kitűnik, hogy birtokaik jól jövedelmeztek és hathatós segítséget nyújtottak a környékbeli bérlőknek is, s mind e mellett támogatták a kultúra és az ipar fejlődését. A dokumentum nehezen olvasható, a korábbi 2001-s árvíz kapcsán sérült.

A településen élő Molnár Terézia birtokában számos gazdakönyv, levelezés található, melyről meggyőződtem, de felvételeket nem készíthettem róluk, mert nem engedélyezte családjá. A korábbi tanítónő volt a szovjet érában a Fogarassy kisasszonyok gondozója.

III.3. A csepei Czáró Fogarassy család története a kollektív emlékezetben

Mivel családom egy része Csepéből származik, így helyismerettel és közvetlen kapcsolattal is rendelkezem. Nagymamám mint árva gyermek sokat köszönhetett a Czáró Fogarassy családnak és igyekezett viszonzni a törődést, amikor ők kerültek szorult helyzetbe. Az alábbiakban néhány részletet közlök Csepében született és részben azóta is ott élő narratívákkal készített mélyinterjúból.

Adatközlők:

Fülöp József (1939)

Hopák Sándor (1940)

Kalanics Rozália (1954)

Szerbák Zoltán (1946)

Szerbák Lenke (1946)

Valicskó Anna (1930)

Varga János (1944)

„Az emlékezet első hallásra valami tisztán belső dolog, csak az egyén vonatkozásában lenne értelme, székhelye az individuum elméje. Az emlékezőképesség művészete (ars memoriae) az ókorban a retorika egyik része volt, az emlékezet erősítése a retorika tudományát szolgálta. Így tartották számon egészen a 17. század közepéig. Ez azonban valóban csak az egyénre vonatkozik, nincs köze a közös, kulturális, társadalmi emlékezethez. Ezzel szemben az emlékezés kultúrája, a kollektív emlékezet kapcsán mindig az a kérdés: „mit nem szabad elfelejtenie egy közösségnek?” Mi lenne a társadalom ezen és ezen emlékkép nélkül? Ráadásul a kollektív emlékezet sokszor olyasvalamit is takar, amit a kollektívum tagja egyáltalán nem élhetett át, hiszen még születése előtt történt. Hogy emlékezhetünk hát olyasmire, amit át sem éltünk? A jelen társadalma azonban élővé teszi mégis számunkra azt.”³¹

Jelen esetben családtagjaim elbeszélését rögzítettem és indítottam el a feldolgozás útját.

Előadóm és kutatási alanyom: nagybátyám, Hopák Sándor adatközlő, 73 éves csepei lakos. A közöttünk lévő bensőséges és őszinte viszony elősegíti a gyűjtés menetét, megbízhatóságát. A

³¹ ASSMAN, Jan: A kulturális emlékezet www.bgk.uni-obuda.hu/~tk. (2016.02.03)

kutatott nemesi család életútját mondhatni kívülről tudom, hisz már gyermekkoromban is sokat mesélt nekem róla. Mindig szívesen hallgattam ezeket a történeteket, de akkor még nem tudtam felfogni, milyen hatalmas kincs ez. A kutatás előnyének tekinthető az, hogy a beszélgetőtársat bármikor lehet „zavarni”, és az is fontos, hogy a gyűjtő nagyon jól ismeri az alanyát.

Már Ortutay Gyula is felhívta a figyelmet arra, hogy „a gyűjtőnek, ha jó munkát akar végezni..., otthon kell lennie a kutatott közösségben, együtt kell élnie azzal”³²

A Czáró Fogarassy család a településen kitűnt gazdagságával, azzal hogy a korabeli fő értékmérőnek számító földbirtok tulajdonosa volt. Csepe lakosai elfogadták a nemesi családot, tisztelték őket. A narratíva nem tudja pontosan meghatározni a család letelepedésnek időpontját Csepében: - *„Fogarassy Miklós idekerült az már nagyon régen vót, apáink kicsik vótak. Na de neki vót itt sok földje a Tisza ódala arra Hetenyitű egészen Péterfalváig az mind az ű földje vót...nagygazdag vót ű, neve vót mint Czáró Fogarassy. Sok fát hozattak azok ide Amerikábú, Szibériábú Fogarassy Árpádék, még pár ott van az iskola udvaron, mer régen űk ott laktak. Amikor bejöttek az oroszok kikötöttették űket, oszt később iskola lett belőle, vót ott sok épület a kúria 12 szobás vót, mind parkettás, meg színes üveges, tudom, mert láttam, meg én építettem az új iskola első emeletét, a többit nem mert mentünk vissza tavasszal Ukrajnába.”*³³

A hagyományos társadalmi rétegződésnek, értékrendnek, s az ezáltal kialakított túlélési stratégiának azonban a második világháború vetett véget. *„Amikor bejöttek az oroszok, na akkor minden más lett. Aki addig alól vót, nem vót semmije, na az lett az úr. Aki meg úr vót, attól eccerre elvettek mindent. Még örült, hogy az életit meghagyták. A csepejiek nem vótak bosszúállók. Szerették a naccságákat, meg Palikát. Nem jelengették fel. A bíró mindég megvédte a családot, nem felejtették el, hogy amikor űk gazdagok vótak, sok családnak attak munkát. Jók vótak. Megmentették a falut a románoktól, mert amikor jöttek a románok Halmibul a Vájásná két nem 100-100% ember nem akarta őket beengedni, oszt lelőtték, a falu népét meg megakarták tizedelni ezért, a református templom udvaron vótak összegyűjtve, nagyanyád is ott vót Janó bátyáddal a karján, de Fogarassyk leitatták a román tiszteket, így megmenekült a falu.”*³⁴

Beszélgetőtársam szerint azonban a település lakosai nem éreztek gyűlöletet a Fogarassyak iránt, ezért nem szolgáltatták ki őket az új hatalomnak.

³² ORTUTAY Gyula *Óperencia, Magyar néprajzi lexikon IV. (Né–Sz)* Budapest: Akadémiai kiadó, 1981. 125

³³ Adatközlő: Hopák Sándor

³⁴ Adatközlő: Hopák Sándor

A határlezárás után a család három tagja maradt Csepében:

Czáró Fogarassy Hella,

Czáró Fogarassy Angéla,

Durelin Pál (a csepeiek többsége Fogarassy Palikaként ismerte).

A kutatott nemesi család sorstragédiája volt az is, hogy egyik tagjuk a határlezárás miatt maradt Csepében, bár nem ottani állandó lakos volt, csak vendégségbe érkezett. „*Nade nem tudom hányban, negyvennégyben jöhetett ide a Fogarassy öccse vendégségre, negyvenhétben ahogy lezárták, de ő itt volt sokáig a nagybátyánál, mert ő Fogarassy Miklós nagybátyja volt Palikának hívták és lezárták a határt és ő itt maradt mint vendég itt maradt végre, mert a háborúnak vége lett. És neki ő mindig magyarázta nekünk, hogy ő azért maradt itt, mert ő átmehetett vón a a zöd határon, de nem mehetett át mert őt az apja tanította bármely országban van a határt sose sércse meg. Neki az apja nagy generál lehetet, olyan nagy katonatiszt. Na, oszt ő addig várta ki, míg megengedték neki, tudjon innen visszamenni, nem nőült meg a naccságák Andzsi meg Hella nem engedte meg, mert nem volt rangban hozzá való nő,*”³⁵

A nem nemesi származású lakosok és a nemesi család közötti határvonal azonban megmarad, s a közösség a saját kódrendszere szerint dekódolja azt is, hogy egyik csepei Fogarassy sem házasodott meg, nem találtak magukhoz illő párt: „*A két nagyccsága meg maradt, űk férjhez mehettek volna nagyon szépek vótak, gyönyörűek a képen is láttam fiatalokukban nagyon szép jányok vóttak. Űk férjhez mehettek vóna, de itt Kárpátalján nem vót rangban hozzájuk való és a rang végett nem mentek férjhez....*”

A narratíva a nemesi léthez nemcsak az anyagi javak meglétét kapcsolja, hanem a becsületességet is, mint alapvető erkölcsi követelményt. A kényszerből letelepített „Fogarassy” Pál nem hajlandó megszegni a törvényt, még egy igazságtalan, totalitárius államhatalom törvényét sem, ezért nem szökött át nyugat felé az úgynevezett zöldhatáron. Inkább vállalta a megpróbáltatásokat, a nélkülözést, s csak a hivatalos engedélyekkel, az 1960-as évek végén hagyja el a Szovjetuniót. A kollektív emlékezet, s így a narratívák is igazságtalanságként élte meg azt, hogy a szovjet rendszerben a nemesi családtól elvették anyagi javaikat. Kiköltöztették a családi kúriából, s egy kisebb lakást ajánlott fel számukra az egyik helyi lakos, majd később a hivatalos szervek jelöltek ki számukra lakhelyet. A

³⁵ Adatközlő: Hopák Sándor

közösségi emlékezetben él a tudat, hogy a nemesi kúria gondozott, értékes volt. A paraszti gondolkodás pozitívan szemléli a munka által teremtett értéket, még akkor is, ha nem az adott egyén, jelen esetben a nemei család, hozza létre közvetlenül. Valószínűleg a későbbi értékromboló kommunista rendszer iránt érzett ellenszenv felnagyított kompenzációja is a narratíva véleménye: *"Ű (Palika) elment és itt hagyta azt a házat, amit kaptak mint komunáliát, mert az övéket elvették. Eccer nem messze a mi házunktó a szomszádunkba adott helyet nekik egy Lőrinc Pali bácsi, félszemű volt, oda adta nekik az első szobát, Az vót iskola, na de az mostan szét van teljesen rombolva, új iskolát építettek, de ugyanazon a helyre...ott van a kripta...az egész udvar be volt telepítve fákkal, de ilyen amerikai fákkal ami nálunk nincs. Nagyon szép vót."*³⁶ A Fogarassy család Csepében maradt tagjainak a megváltozott rendszerben nagyon nehéz lett a megélhetése. Azonban a próbálkoztak a meglévő, s az adott esetben nagyrészt használhatatlan tudásukból azt hasznosítani, amiből valamilyen anyagi hasznot reméltek. Emelt fővel viselt szegénységük, takarékos életmódjuk a falu tiszteletét és sajnálatát is kivívta, így mesél róluk Hopák Sándor: *"... de űk ottan is kokast idomítottak benn vót velük a szobába. Ha azt mondták a kokasnak, hogy kukurékolj, a kokas kukorékolt, és azzal a kokassal járt az utcába sétálni. Szegény Czáró Fogarassy Hella nagysága úgy le szegényedtek, hogy tán űk kaptak mint szociálnőjt 12 rubelt...abból nem tudtak megélni...de vót nekik sok bőrönd amit addig el tudtak hozni. Az öreg meghalt ahol ű lakott na oszt vót hogy hun lakjon vót egy zsidó ház, oszt megújították ott lakott" a polgármester hivatal már megsajnálta űköt oszt oda költöztek...kezet kellett nekicsókolni,én is sokszor csókoltam neki kezet, csak vót egy bátyám az nem csókolt, mert szégyelte... én nem tudom, hogy tudtak azok megélni mert én gyerek vótam és egy tojást három fele vágtak, egy hajába krumplit megpucultak háromfeleosztották annyi volt a früstök neki. Máskülönben űk járkáltak a faluba, nagyon becsületesek voltak egy szempontbú senkitű semmit se nem kértek, se nem vettek, de elfogadtak, ha adtak. Mindig jártak olyan vessző kosár vót a karján Hella nagyccságának, ha adtak valamit betették a kosárjukba, ha ment és látott egy darab fát az útszélén azt is betette a kosárba. ... Fogarassynak itten nem vót rokonja más...Molnár Teréz tanítónő gondozta aztán űket, mert anyánkot kérték, de a többi fiú nem vállalta, ű addig mosott rájuk, meg üzentek néha egy jó ki paraszt ételért....Lehetet Hella nagyságának arany kis kése mert az úgy csillogot-villogot és jött nálunk, mert vót vagy ötven darab kokasunk és ű azokat mindet kivágta és csinált belőle kappant, taréjából levágott csak két csipkét hagyott... Amikor űk*

³⁶ Adatközlő: Hopák Sándor

fiatalok vótak jártak Amerikába... Római katolikusok voltak a görög temetőben vannak eltemetve, a kriptába nem engedték nekik."³⁷

A család megélhetését nemcsak a falubeliek adománya, hanem az Amerikában élő rokonok postán küldött csomagjai is segítették. A narratíva tisztában van azzal, hogy még a postán küldött csomagok is szigorú vizsgálat alatt jöhettek be az akkori Szovjetunióba, ezért valószínűnek tartja, hogy valaki a településről a saját nevére küldte a csomagokat. Erről azonban nincsenek pontos információi. A település lakóinak egyöntetű jóindulatát mutatja az a tény is, hogy a csomagban kapott a Szovjetunióban akkoriban luxuscikknek számító dolgokat nem szemlélték irigykedve, nem illették a család tagjait üzérkedő jelzővel (ami abban a korban súlyos vádnak számított) ha szükségük volt rá, megvásárolták: *"...Na de a két nénje onnan nem kaptak semmi nyugdíjt, ahogy bejöttek az oroszok. Őket Amerikából a rokonág segítette, kaptak csomagot, ezt jól tudom mert bejáratos vótam olyan dógokat küdtek nekik ide, hogy azt lassacskán árulták és abból tudtak megélni. Azt is mondták, hogy a csomag nem az ű nevükre jön. Valaki ezt elvállalta.*"³⁸

Nagyon pozitív élménye volt a narratívának az, hogy „Fogarassy” Pál a környék híres rádió-és tévészerelőjévé lett. Ezzel beszélgetőtársam szinte üzent a kommunista érának, amikor arra tanították őket, hogy a nemesség csak henyélésre született. A kommunista rendszer áthághatatlanak hitt szigorú törvényei is megengyhültek, s az 1960-as években Fogarassy Pál engedélyt kapott a hatóságoktól, hogy elhagyhassa az országot: *... Palika útójára megkapta az útlevelet és kiment Ósztriába, mikor mentem katonának*".³⁹

Mint már utaltam rá a narratíva gyakran a szüleitől, nagyszüleitől hallott történeteket beépíti a saját emlékképei közzé. Úgy meséli, olyan átéléssel, mintha ő is részese lett volna az adott történetnek: *"Fogarassy az cse párt vót! Mikor kimentek a magyarok innen, bejöttek a csehek, a cseheknél valami ülnök vót, olyan nagy ember vót. Osztt neki vót itt ótója, kocsija Amerikából hozták, olyan nagyember vót, hogy amikor Tekeházánál neki ment az almafának bíróságra adta űket, mert nem vót lemeszelve a fa és visszakarta a kocsi árát. Fogarassy Miklónak, vót medvéje is, mindig a prádés kocsit kísérte, de már veszélyes lett ezért kihúzták a fogait, de belepusztult, a nagyccságáknál meg vót a bőre."*

A narratíva kollektív emlékeiben él az 1938-ban magyar csapatok bevonulásakor elhunyt Fogarassy Miklós emléke: *"Fogarassy Miklónak, vót medvéje, őt még a kriptába*

³⁷ Adatközlő: Hopák Sándor

³⁸ Adatközlő: Hopák Sándor

³⁹ Adatközlő: Hopák Sándor

temették a magyarok alatt, mikor kimentek a csehek és bejöttek a magyarok, mivel ű cse párt vót, ezek a magyarok megverték egy éccakka, rámentek és megverték, ű abba sénylett, sénylett és belehalt, nem rögtön..." A leírt esetet szándékomban áll a továbbiakban több adatközlő, s más történelmi források alapján ellenőrizni ". Említést tesz, még egy nagyon fontos dolgról nagybátyám, aki a településen él: „, Palika keresztfia Filep Viktor; zenésztársának a fia, mert nem csak a kolhozban dolgozott mint mechalnyik, hanem Filepekkal zenélt is, akardionon (tangóharmonikán) játszott”⁴⁰

A második adatközlőm Fülöp József szerint: „Hella nagysága volt kint Ausztriába a rokonokhoz 3 hónapig, azért mert így Palikát is kiengedték a szüleikhez, mert ő vissza jött és nem maradt kint. Ó, a Mariska udvarlója olyan gazdag volt, hogy repülővel jött ide udvarolni. Palika csak nekem mondta el, hogy ha már ő elmegy nem jön vissza. Együtt zenéltünk, harmónikázott nagyobbik fiam keresztapja volt. Terézék aki gondozták a nagyságukat még a címüket sem akarják ideadni. Úgy halottam meghalt Palika autóbalesetben á 10 évvel volt idősebb tőlem. Jó emberek voltak, de nagy szegénységben éltek a szovjet időben, meg többször költöztették őket... Szép jányok voltak a nagyságák, de Andzsi betegeskedet hamarabb el is ment. Tanultak vótak ám, meg műveltek. A fákat amit ültettek szerettük, még kókuszdió is volt, nagy palánkkal volt körbe véve a kertjük, oszt a kertjükben a fákon lehetet látni a medvét amit tartottak. Sajnos itt mindent tönkre tettek. Nyolc éve a pulyák az iskolába kikaparták a kriptaajtó mellet egy kutyavájást, ott volt nekik régen a házuk. Geletei Ica tanító meg lement néhányukkal ott fekszenek üvegkoporsóba a régi Fogarassyak.”⁴¹

A harmadik adatközlő Szerbák Lenke 71 éves, a KMKSZ helyi alapszervezetének az elnöke, örömmel tett eleget a felkérésnek, hogy beszéljünk a Fogarassy családról. „Amikor a kultúrházban dolgoztam, mindig viccelődött velem: Lenke szemtelenke. Az az utca ahol az iskola áll az a Fogarassy nevet viseli az ő tiszteletükre, mert régen azon a helyen volt a kúriájuk. Nagyon szép fiú volt Palika, de az ő neve nem Fogarassy volt ám, hanem Dulávics, az édesanyja volt Fogarassy lány. Amerikában, Erdélyben meg Mátészalkán voltak rokonaik, a Bökényiek tudomásom szerint Fogarassyaknak nem voltak a rokonaik...” Beszélgetésünk közben megérkezik férje Zoltán aki így emlékszik a vissza a családra: „Zárkóztak voltak. Nagyon gazdag, művelt család volt. A környéken nekik volt először autójuk egy kék Lincoln.”⁴² Miklósnak a nők és a dohány lett a veszte. A magyar szabadcsapatosok megverték, mert ő csehekhez akart tartozni, mert azok többet adtak a

⁴⁰ Adatközlő: Hopák Sándor

⁴¹ Adatközlő: Fülöp József

⁴² Adatközlő: Szerbák Lenke

dohányért.” Adott esetben, az itt említett információk nagyon fontosak, s további adatgyűjtésre sarkalnak.

Negyedik adatközlőm beszélgetéséből egy érdekes szerelmi szál bontakozik ki. „ *A szovejet időben kellett a telek iskolát építeni, mert addig a Fogarassy kúriában és gazdasági épületeiben volt az iskola. Az igazgató bosszúból leromboltatta az épületeket, mert nem engedték Hellának, hogy Palika elvegye feleségül, mert nem nemesi vér.*”⁴³

Az ötödik adatközlőm Kalanics Rozália 63 éves, aki lényegében az első adatközlőm is mert édesanyámat tisztelhetem az ő személyében, s gyermekkorom meghatározó élményeim közé tartozott amikor nagymamámmal egyetemben meséltek a régi időkről: „*Amikor kicsi voltam, édesanyámmal mindig mentem látogatóba Andzsi és Hella nagyságához. Kaptam tőlük csokoládét, de kezet kellett érte csókolnom, én féltem mert olyan keskeny és vékony volt a kezük. A nővéreket nagyon szerették még nászajándékot is kapott tőlük: egy uszályos hálóinget, egy állóképet amelyen Hella nagysága volt a cicájával fiatalkorába, meg egy sakkozó asztalkát. Sokszor üzent édesanyámért még Hella, de a tanítóné nem engedett be senkit hozzá. Most is olyan fura a család, nem is boldogulnak, pedig rengeteg mindent elpocsékolnak a Fogarassy vagyonból.*”⁴⁴

Itt megjegyezném, hogy Kárpátalján a kollektív emlékezetben él még az a hit, amely szerint, ha valaki rosszat cselekszik annak következményei vannak akár hetediziglen is, vagyis a leszármazottakat is utóéri a büntetés ősei cselekedetei miatt. A hagyományos parasztkultúra és annak értékrendje még ma is sok helyen mérvadó Kárpátalján. Erős hittel rendelkeznek az itt élő emberek, s rendszeresen gyakorolják vallásukat, megtartják szokásaikat, hagyományaikat, bár a határok viszonylagos átjárhatóságával nem csak a „megélhetési kereset” hanem a „nyugati kultúra” veszélyei is megjelentek szűkebb hazánkban. A kollektív emlékezet nem tartja helyén valónak, azok kifosztását, s emléküket meggyalázását, akik egyedül maradtak, ártatlanul meghurcoltak, főként akkor nem, amikor maguk is részesei voltak egy nehéz korszaknak, s valamennyien átéltek a kommunista rendszer visszasságait, istentagadását. A település lakó nehezményezik az eltartó családdal szemben, hogy nem kísérték el Fogarassy Hellát időskora ellenére a szomszéd faluba, Feketeardóba, hol hitét szerette volna gyakorolni, mivel az ottani római katolikus gyülekezet tagja volt. Szintén nemtetszésüknek adnak hangot abban az ügyben, hogy nem gondozzák megfelelően a Fogarassy nővérek sírját, hisz kötelességük, ők örökölték a javadalmakat, s

⁴³ Adatközlő: Szerbák Zoltán

⁴⁴ Adatközlő: Kalanics Rozália

mivel még él a közvetlen örökös, addig engedélye nélkül, mások nem állíthatnak nekik síremléket, ez így szokás. Édesanyám elbeszéléséből is kitűnik, bár már rég nem Csepei lakos (házasság révén Salánkra költözött), hogy még mindig nagy hatással van személyére a Fogarassy család története:

„Lánykoromban látogattuk a nagyságák sírját a görög katolikus temetőben, két fenyő van a sírjukra ültetve. Az iskolaudvaron öt fenyő van, mert a kriptában öten nyugszanak üvegtetejű koporsóban. A házukból folyosó vezetett a kriptához, de azt betemették a szovjet időszakban. Mi amikor kicsik voltunk, az iskola udvaron pélimetünk, aztán ahol sima volt ott szerettünk forogni, de édesanyám megfedett érte, mert ott éppen a kripta felett játszottunk. Sokszor gondolkoztam azon, hogy a többiekkel mi lett, már mint a Palika szüleivel meg az unokatestvérekkel, akik Amerikából küldték a csomagot. Ismerik-e a nagyságák sorsát? Tudják, hogy van egy Csepe nevű falu, ahol Czáró Fogarassy család felkarolta az én édesanyámat aki árva gyerek volt, s mai napig emlegetjük őket több generáción keresztül.”⁴⁵

Hosszas betegségből felépült Valicskó Anna, mint legidősebb interjúalanyom számos érdekes információ birtokába jutott. Elmondja, hogy nagyon jó kapcsolatokat ápoltak a csepei Czáró Fogarassy családdal, mivel Czáró Fogarassy Hellával egy napon, egy órában született nagymamája és tejtestvérek, játszótársak voltak. *„Hellácska na az egy komisz nő volt, jobban félték tőle mint Miklóstól. Úgy értem, hogy nehéz természetű nő volt, főként a férfiakkal. Nagyanyám elmondta, hogy kicsi korukban, ha valami rosszat csinált mindig ráfogta, de tudták ám a szülei, hogy mennyi pénzt ér. Amikor a bátyja meghót ő lett a család feje, ő intézet mindent, de jó is csinálta. Ami igaz, hogy sokat segített rajtunk is meg másokon is. Nagyon sokan udvaroltak hozzá, mert olyan szép vót, hogy máig emlékszem rá. A daliák csak jöttek udvarolgatni, de egy sem felelt meg, mert próbára vótak bocsátva. Hellácska úgy ült a lovon, hogy az embereket is szégyenbe hagyta, aki udvarolni akart annak át kellett ugrania egy árkot, de azok úgy potyogtak az árok közepébe, hogy öröm volt nézni.”⁴⁶*

Az interjú során kiderül, hogy a kapcsolatot a szovjet érában is fent tartották. A nagymama elhunytával sem szűnt meg a két család közötti összefonódás. Gyakran kisebb szívességeket kértek a beszélgetőtársamtól illetve társalgó hölgyként funkcionált a család itt maradt női tagjainál. *„Amikor szüksége vót valamire levelet írt nekem, s nekem válaszolnom kellett rá a küldővel írásban. Nagyon sokat nézelődött a padon ülve, akkor szépen kicsinosította magát. Amikor beteg lett küldetett értem, de Teréz akire rá volt bízva nem engedte be hozzá, pedig a család külföldről jól fizetett. Biztosan félték, hogy elosztogatja a*

⁴⁵ Adatközlő: Kalanics Rozália

⁴⁶ Adatközlő: Valicskó Anna

*vagyonát ami megmaradt. Én kaptam tőle egy Munkácsyt, ott lóg a falon az ágyam felett.*⁴⁷ Beszélgetőtársam a témában Varga Jánoshoz invitál, hisz ő is Fogarassy leszármazott, ha nem is egyenes ágon. A helyiektől megtudom, hogy az említett személy jelenleg a szomszéd településen él, Feketeardóba.

Interjú alanyom kezdetben bizalmatlan irányomban, majd érdeklődik személyemről, s miután „családfámát” elemezte kérdéseket tesz fel. Válaszaimmal felkeltettem érdeklődését, sőt alig várja, hogy előadhassa mondani valóját. „*Én is Fogarassy vagyok ám! Nagyapám az öreg Fogarassynak a fia, de anyámat nem vette feleségül, a testvérei nem engedték. Sok iratom van ám róluk, végre valaki érdeklődik a családról.*”⁴⁸ Kérésemre megmutatja féltve őrzött relikviáit, de végül csak egy fényképről készíthetek felvételt, amely Czáró Fogarassy Miklóst ábrázolja. Úgy gondolja, hogy egyszer még felkeresik vidékünket alsóviszti Czáró Fogarassy család utódai.

Mindent egybevéve, mindegyik beszélgetőtársam azon az állásponton van, hogy e nemesi család meghatározó, vezető szerepet játszott a történelmi Ugocsa vármegye kulturális, politikai életében illetve számos modernizációs folyamat mozgatórugója volt.

A település lakosai sérelmezik a mindenkori vezetőséggel szemben, hogy a családi kriptá méltatlanul elhanyagolt állapotban van, azaz lebetonozták a bejáratát. Kifejtik azon gondolataikat, hogy remélhetőleg jelen munkám felkelti azon emberek, szervezetek érdeklődését akik szakértelmükkel hozzájárulnának e kegyhely feltárásához.

⁴⁷ Adatközlő: Valicskó Anna

⁴⁸ Adatközlő Varga János

Összefoglalás

Összegzésként az eddigi adatok alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az általam vizsgált Czáró Fogarassy család emléke a történelmi Ugocsában és azon belül Csepe településen még napjainkban is elevenen él a helyi lakosok emlékezetében. Az adatgyűjtés idején csak megerősödött bennem az a tudat, hogy e család története, az elmúlt kommunista rendszer ellenséges hozzáállása dacára sem vált negatívvá a kollektív emlékezetben. Ellenkezőleg, a család történetét inkább a megszépített, idealizált múlt jellemzi.

A 21. században az információ áramlása felgyorsult, az internethálózatnak köszönhetően számos lehetőségünk van a kapcsolattartásra a távoli országokba szétszóródott családtagok között is. Így történhetett meg az is, hogy Budapestről jelentkezett egy református lelkész, aki családja történetét kutatja, és mint kiderült, anyai ágon a csepei Czáró Fogarassy család leszármazottja

Munkámmal a Czáró Fogarassy család tevékenységének szeretnék emléket állítani az utókor számára, elő sorban a csepei lakosság számára. Az írott források és a kollektívemlékezet is híven tükrözik a család kivételes áldozatos munkáját a település fejlesztése terén, illetve mindenkori részvételüket Magyarország politikai és közösségi életében.

Jelen munkámnak nem titkolt célja, hogy a csepei magyar közösség segítségére legyen identitásának, magyarságtudatának megőrzésében. Sajnos a község a folyamatos asszimilálódásnak kevésbé tudott ellenállni, mint az ugocsai magyar falvak többsége. Így féltő hogy néhány éven belül, magyar iskola híján, az idősebb korosztály távozásával a magyar szó éppúgy elvész a településen, mint az már bekövetkezett a közeli Szászfalu esetében.

Bízom benne, hogy a vidék magyar lakossága jövője építéséhez erőt merít gazdag történelmi és kulturális hagyományaiból, melynek létrehozásában a „nép” mellett aktívan kivették részüket az elmúlt rendszerben közellenségévé kikiáltott nemesi családok is.

Висновки

У ході виконаної роботи можемо зробити висновок, що пам'ять про родину Царо-Фороші й донині живе у спогадах жителів історичного комітату Угоча, села Чепи зокрема. Під час збору даних посилилася думка про те, що, незважаючи навіть на вороже ставлення комуністичної системи, історія родини не викликає негативних спогадів у колі місцевих жителів. Навпаки – для неї характерне красиве, ідеалізоване минуле.

У 21 столітті вплив інформації пришвидшився, завдяки мережі Інтернет відкрилася можливість підтримувати зв'язки з родичами, які проживають в далеких країнах. Так було це і з будапештським реформатським священником, який досліджує історію своєї родини. Як з'ясувалося, він – потомок родини Царо-Фогороші по материнській лінії.

Дана робота написана з метою прославити діяльність родини Цар-Фогороші та залишити пам'ятку для наступного покоління, в першу чергу для жителів Чепи. Писані джерела та колективні спогади теж свідчать про те, що родина прикладала максимум зусиль до розвитку населеного пункту, а також активно брала участь у політичному та повсякденному житті Угорщини.

Неприхованою метою даної роботи є допомогти угорській спільноті Чепи зберегти свою ідентичність, національну свідомість. На жаль, спільнота, як і більшість угорських сіл колишнього історичного комітату Угоча, не змогла повністю протистояти асимілятивному процесу. Тож лякає, що через кілька років внаслідок закриття угорських шкіл та вимирання старшого покоління у населеному пункті повністю зникне угорське слово, як це сталося в сусідньому Сасові.

Сподіваємося, що провінція черпатиме сили з багатства історичних та культурних традицій для будівництва надійного майбутнього своїх угорських жителів, у створенні якого, крім народу, активно брали участь і дворянські родини, розцінені колишньою владою як вороги народу.

ADATKÖZLŐK

Csepe

Fülöp József (1938)

Hopák Sándor (1940)

Szerbák Zoltán (1946)

Szerbák Lenke (1946)

Valicskó Anna (1930)

Feketeardó

Varga János (1944)

Salánk

Kalanics Rozália – 63 éves

FELHASZNÁLT IRODALOM

I. PUBLIKÁLATLAN FORRÁSOK

1. Протокол допроса крестьян с. Чепе Угочанским жупным к ответственности дворянки Акош Катерины за богохульство.

Фонд № 674, опіс 8, един. хран. 96, крайні дати 1732, 7 арк.

Ugocsa vármegye jegyzőkönyvi kivonata az istenkáromlással vádolt Ákos Katalin ügyében kihallgatott parasztok vallomásairól

Fond. 674, opisz 8, od. zb. 96, évkör 1732, folio 7.

2. Личное письмо помещика с. Чепе Фогараші; расписка жителей с. Паронь в приеме вина для коллегии.

Фонд № 674, опіс 6, един. хран. 616, крайні дати 1813, 3 арк.

Fogarassy földbirtokos személyes levele; Parony község lakosainak elismervénye csepei bor átvételéről a kollégium számára

Fond. 674, opisz 6, od. zb. 616, évkör 1813, folio 3.

3. Дело по обвинению жителя с. Тарна Габора Панькуса в краже волов; распоряжение окружного начальника о розысках обвиняемого в краже Товта Яноша; заявление жителя с. Невеленфолу Фогороши Миклоша о краже свиней.

Фонд № 674, опіс 6, един. хран. 622, крайні дати 1814-1816; 3 арк.

Az ökrök ellopásával vádolt Panykusz Gábor tarnai lakos ügye; a körzeti vezető rendelete a lopással vádolt Tóth János körözéséről; Fogarassy Miklós nevetlenfalui lakos bejelentése sertései ellopásáról

Fond. 674, opisz 6, od. zb. 622, évkör 1814-1816, folio 3.

4. Дело по иску помещицы Золтан Анны к помещику с. Чепе Фогараш Миклошу.

Фонд № 674, опіс 6, един. хран. 632, крайні дати 1816; 9 арк.

Zoltán Anna földbirtokos asszony keresete Fogarassy Miklós csepei földbirtokossal szemben

Fond. 674, opisz 6, od. zb. 632, évkör 1816, folio 9.

5. Дело по передаче имущества умершего жителя с. Чепя Фогороши Бенямина его наследникам.

Néhai Fogarassy Benjamin csepei lakos ügye hagyatékának, örökösének való átadásról

Фонд № 674, опис 6, един. хран. 664, крайні дати 1821-1834; 146 арк.

Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821- 1834, folio 146.

II. SZAKMUNKÁK, MONOGRÁFIÁK

6. BИHARI Csaba: *Forrástan*. Egyetemi jegyzet. Ungvár, 2013.
7. BOTLIK József – DUPKA György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Kárpátaljai Magyar Könyvek. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 1993.
8. DELEHAN Mihajlo Vasziljevics – KUTASSY Iona: *A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi osztályának magyar provenienciájú fondjai és leirási egységei 1919-ig és 1938-1945 között*. Budapest, 2009.
9. DESCHMAN Alajos: *Kárpátalja Műemlékei*. Tájak – Korok - Múzeumok Kiskönyvtára, Tájak – Korok – Múzeumok Egyesület, Budapest, 1990.
10. ESZENYI Miklós: *A történettudományi szakirodalmi kutatás módszerei. Kalauz főiskolai és egyetemi hallgatók, fiatalok kutatók számára*. Rónai Művelődési Központ, Miskolc, 2000.
11. HAJDÚ Mihály: *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink*. Tinta tankönyvkiadó, Budapest, 2010.
12. KÁLLAI Szabolcs – KÖTELES Viktória – BIRÓ András: *Kárpátalja száz csodája – Rejtőzködő értékek nyomában*. Totem kiadó, Budapest, 2009.
13. *Levéltári terminológiai lexikon*. In: EMBER Győző szerk. Akadémiai kiadó, Budapest, 1982.
14. NAGY Iván: *Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal I-XII. + 1 pótkötet*. – Pest: Beimel-Kozma-Ráth, 1857- 1868.
15. ORTUTAY Gyula *Óperencia, Magyar néprajzi lexikon IV. (Né–Sz)* Budapest: Akadémiai kiadó, 1981.
16. István: *Ugocsa megye*. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, Beregszász, 1994.

17. Михойло МІСЮК – Олена КУТАШ: *Анотований перелік описів фондів угорського походження березівського підрозділу Державного архіву Закарпатської області до 1918/1919 рр. – та за 1938–1944/1945 рр.* 2014, Будапешт.

III. СІККЕК, TANULMÁNYOK

18. GYARMATI Gyöngyi: Az oral history kézikönyve (The Oral History Manual, 2002) *Múltunk*, 2005. 4. sz. 196–200.
19. HORVÁTH Sándor: Muszaj interjúzni? Az oral history mint nyilvános és/vagy szakszerű történelem., 2011/7-8. 21.
20. LEVI, Giovanni: Az életrajz használatáról. *Korall* 2000. Tél. 81–92. 82.
21. SHEATSLEY, Paul: *A kérdezés szabályai. Az interjú művészete.* In: A szociológiai felvétel módszerei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1963. 187-193.
22. VÉRTESI Lázár 2004: Oral history. A szemtanúként elbeszélte történelem lehetőségei. *Aetas*, 2004/1., 158–172.

V. ELEKTRONIKUS FORMÁBAN FELHASZNÁLT IRODALOM

23. ASSMAN, Jan: A kulturális emlékezet www.bgk.uni-obuda.hu/~tk. (2016.02.03)
24. *Heti Szemle*, 1914. (23. évfolyam, 1-52. szám) 1914-05-06 / 18.
http://library.hungaricana.hu/hu/view/HetiSzemle_1914/?pg=148&layout
(2015.12.20.)
25. JÓZAN Lajos: A huszti Református egyház XVII – XIX. századi iratai
<http://www.szabarchiv.hu/drupal/sites/default/files/333-344.pdf> (2015.03.11.)
26. KÁNTOR Gábor: Levéltári alapismeretek
[http://users.atw.hu/alapismeretek%20\(LBB_TR154G2\)/Leveltar.htm/2015.10.20](http://users.atw.hu/alapismeretek%20(LBB_TR154G2)/Leveltar.htm/2015.10.20).
27. KEMPELEN Béla: Magyar nemes családok
<http://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/Kempelen> (2016.02.14.)
28. Magyarország címeres könyve
<http://mek.oszk.hu/06900/06911/06911.pdf> (2015.05.12.)

MELLÉKLET

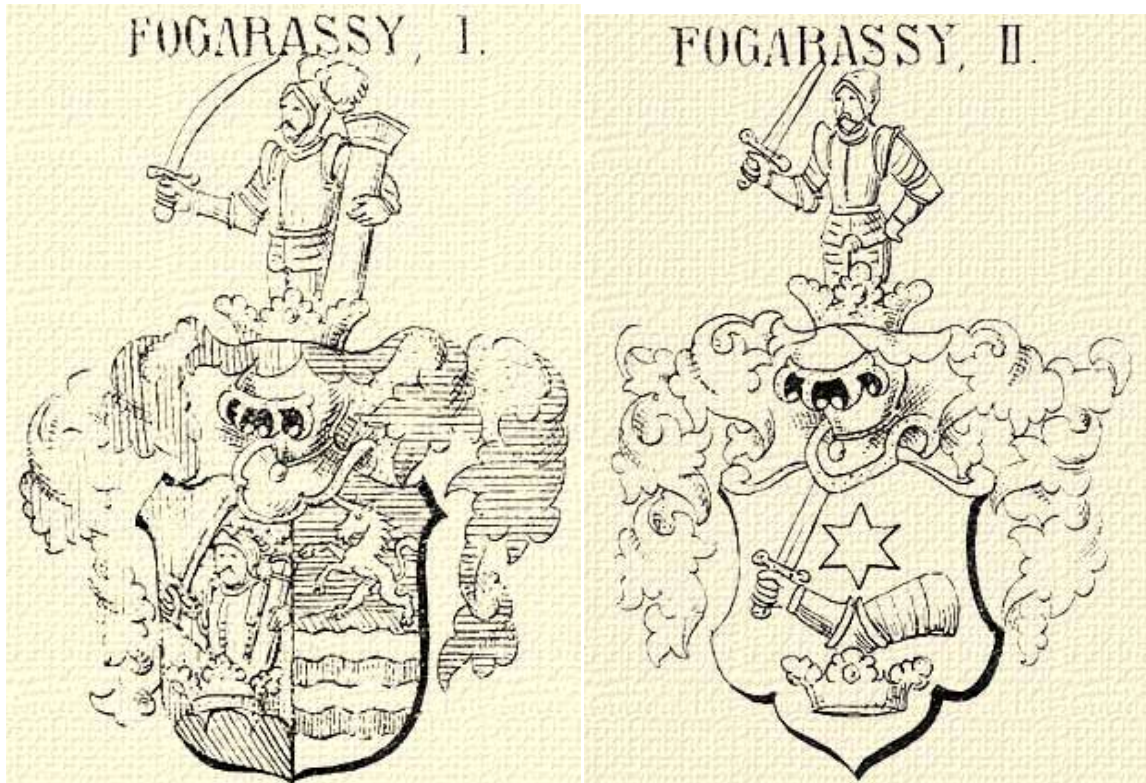

Ugočsa vármegye térképe

Forrás: <http://hungary-maps.myhonet.com/hu/Terkep-Nezet/Ugocsa-varmegye-1889/ug1889>
(2015.04.29.)

Tiszaháti Tájházi Múzeum (egykori Fogarassy- kastély) falán található Fogarassy család címere és családfája, Tiszafarkasfalva
(Fotó: Espán Margaréta, 2015)

Fogarassy család címer változatai
Forrás: <http://adtplus.arcanum.hu/hu/collection/Kempelen> (2016.02.14.)

Feljegyzés 14 ²¹/₄ 4

Azon ingatlan javakról, melyeket néhai Czáró Fogarassy Benjamin úr magánosan felesége nevének beiktatása nélkül szerzett.

Év	Mellyel Az ingatlan szerezte	Leírás	Földterület		Érték		Hely	Művelés	
			száz	százalék	forint	szál			
1.	1808.	A Czáró Istváné a felhő földtulajnos- tan egy kőműz földje	38	30	—	1	—	—	
2.	1808.	Magyar a Czáró Istváné az Esterházy Kassaiak kertje	48	—	—	—	3.	—	
		Ezen kőműzök alá a felhő Páron	18	—	—	—	2.	—	
		A kőműzök alá a felhő Páron	6	—	1	—	—	—	
3.	1812.	A Kőműzök alá a felhő Páron is az Esterházyk egy részét földje	42	—	—	—	—	—	
4.	1817.	A Czáró Istváné a felhő Páron is kőműz földje	51	—	—	—	—	—	
5.	"	Kőműzök egy földje	200	—	—	—	—	—	
6.	"	Az első Páron levő kőműzök földje	171	—	—	—	—	5.	
Összesen			577	30	1	1	16.	—	
<u>Mellyel a Czáró Istváné a felhő Páron</u> <u>a földterület egy részét kőműzök</u>									
1.	1808.	Az ő kőműzök egy kőműzök	17	—	—	—	—	11.	
2.	1809.	A kőműzök egy részét kőműzök kőműzök	86	—	1	2	—	—	
3.	1810.	Az első földtulajnos a felhő Páron egy kőműzök egy részét kőműzök	96	41	—	—	—	5.	
4.	1810.	Az első földtulajnos egy kőműzök	110	—	1	1	—	—	
5.	1810.	Kőműzök a felhő Páron a felhő Páron területén, is a felhő Páron a felhő Páron kőműzök egy részét kőműzök	84	10	20	3	6.	—	
6.	1810.	A kőműzök a felhő Páron a felhő Páron	60	—	1	—	—	—	
7.	1813.	A kőműzök a felhő Páron a felhő Páron kőműzök alá a felhő Páron egy kőműzök	108	15	2	—	—	—	
Összesen			1277	12	27	2	15	—	

Feljegyzés azon ingatlan javokról, melyeket néhai Czáró Fogarassy Benjamin úr magánosan felesége nevének beiktatása nélkül szerzett
 Forrás: A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegének iratai
 Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821-1834, folio 4.
 (Fotó: Kalanics Éva, 2016)

Czáró Fogarassy Benjamin Úr Rátája

IV 38/4

	Telék		Kassza földek		Kassza földek		Kassza földek	Kassza földek	
	1	2	1	2	1	2			
A. Cassa. Úr Lúria	20								
Városp. József József	1	4	9				5		
A. Nagy József József	1	1							
Állami József József	1	12	11	20					
Állami József József	1	5	4	2			2		
Állami József József	1	5	9	1			4		
Állami József József	1	2	5	2			8		
Állami József József	1	4	2	2			20		
Állami József József	1	2	2	1			4		
Állami József József	1	2	5	4			6		
Állami József József	1	2	1				7		
Állami József József	1	1	5	1			8		
Állami József József	1	2	5	1			16		
Állami József József	1	4							
Állami József József	1	4						6	
Állami József József								2 20	
Állami József József								4 10	
Állami József József								5	
Állami József József								3	
Állami József József								2 20	
Állami József József								6 20	
Állami József József								2	
Állami József József								2	
Állami József József								2	
<u>Acquisicionálisból</u>									
Állami József József								4	
Állami József József								5 20	
Állami József József								2	
Állami József József								1	
Állami József József								4	
Állami József József									
							62. 24	64	58. 52

Czáró Fogarassy Benjamin Úr Rátája

Forrás: A Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi részlegének iratai
Fond. 674, opisz 6, od. zb. 664, évkör 1821-1834, folio 11.

(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

A Czáró Fogarassy kúri anno
(Archív fotó: A Csepei Középiskola iskolamúzeumának tulajdona)

A kúria egyik gazdasági épülete, mint iskola
(Archív fotó: A Csepei Középiskola, Iskolamúzeumának tulajdona)

A Csepei Középiskola jelenlegi épülete, mely az egykori kúria helyén épült.
(Fotó: Kalanics Éva, 2014)

Czáró Fogarassy család kriptájának a lejárata, az iskola udvaron
(Fotó: Kalanics Éva, 2015)

Csepei utcanévtábla
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

Czáró Fogarassy Hella utolsó lakhelye, régi zsidóház
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

A fenyők, amelyek Czáró Fogarassy Angéla és Czáró Fogarassy Hella nyughelyét jelölik a csepei görögkatolikus temetőben a helyi lakosok visszaemlékezései alapján
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

Memento....
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

A református templom kertében található Fogarassy emlékmű
(Fotó: Kalanics Éva, 2015)

Alsóviszti Czáró Fogarssy Gábor emlékműve a csepei református temetőben
(Fotó: Kalanics Éva, 2015)

Czáró Fogarassy Miklósról készült fénykép, jelenleg magántulajdonban van.

(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

Czáró Fogarassy Hella egykori kottája a 2001-es Kárpátaljai árvíz után – jelenleg magántulajdonban van (Fotó: Kalanics Éva, 2016)

975/1943.

Báró Fogarassy Hella úrnőly,
földbirtokos.

C s e v e.

Hilda tisztelettel köszönöm mind a magam, mind pedig a Táj- és Népkutatói Osztály nevében azt a megértő készséges támogatást és a munka fontosságát felismerő segítséget, melyben Csépai dolgozó kutatócsoportunk tagjait Khódey Piroskát, Járossy Ernőbet és Tili Mériót részecitete nyári kutató munkájukban.

Késői köszönetünk mellett további támogatást kérnénk nemcsak kutatócsoportunk, hanem kutatóink személyét illetően is. Téli kiutazásunk alkalmával leánykutatóink elhelyezése még fokozottabb gondot és nehézséget okoz, mint nyáron, ezért az ő chajját teljes egészében amikor assal a tiszteletteljes kérés el fordulunk Barónőhöz, hogy fenti 3 kutatóknak csaknem minden lehetséges és nem okoz különösebb kellemetlenséget, mintegy 10 napra lakást adni szíveskedjék.

Kiszállásunk előre láthatólag január 7-17-ig lesz, ha minden akadályt sikerül elhárítanunk. Abban az esetben, ha Barónő elfogadná kérésünket, idejében értesítést küldünk kutatóink értesítéséről.

Tiszteletteljes köszönetünk ismételt nyilvánítása mellett kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk és boldog újévünnepet.

Tiszteletteljes kézzel

.....
/Dr. Márta Foltán./
osztályvezető.

Köszönő levél a Táj- és Népkutatói Osztály nevében „Báró Czáró Fogarassy Hella úrnőly, földbirtokos” részére 1943-ból – Néprajzi Múzeum Kézirattára (EA 20564) (Fotó: Kész Barnabás, 2016)

Papp György Tulajdonosok 1943. Apr. 1.

Szám	Nyitogatás	Áll. Pár	Áll.	Pár	Áll. Pár	Tu.	Áll.	Áll.	Áll.	Áll.
2-11	Áll. Pár	15	27	27	15	15	15	15	15	15
2-1	Áll. Pár	15	27	27	15	15	15	15	15	15
53	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
54	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
55	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
56	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
57	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
58	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
59	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
60	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
61	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
62	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
63	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
64	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
65	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
66	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
67	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
68	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
69	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
70	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
71	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
72	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
73	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
74	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
75	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
76	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
77	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
78	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
79	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
80	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
81	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
82	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
83	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
84	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
85	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
86	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
87	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
88	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
89	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41
90	Áll. Pár	41	20	41	20	41	20	41	20	41

Áll. Pár

Áll. Pár

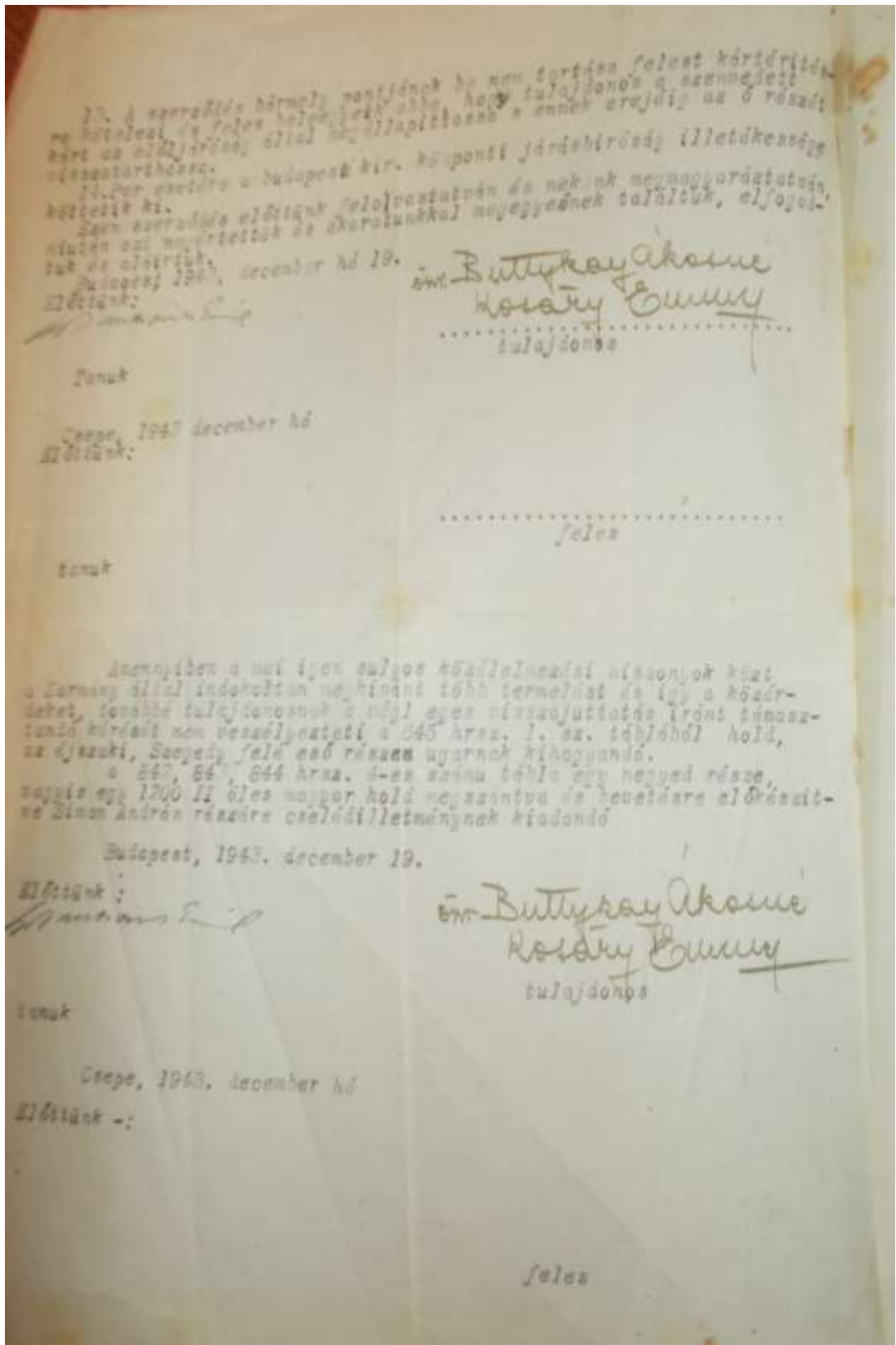
Csepei Czáro Fogarassy család gazdakönyvének egy oldala 1943-ból, jelenleg magántulajdonban van
(Fotó: Kalanics Éva, 2016)

Részes munkáltatási szerződés

mely aláírottak közt, a következőkben jött létre.

1. Özv. Buttkay Ákosné assz. Kosáry Zsuzs Budapesti IV. ker. Sennelweis ucc. 8. sz. sz. lakos (a továbbiakban tulajdonos) feles. műne-
laka édes. Czáró Fogarassy Hella földbirtokosné cépei lakos (a to-
vábbiakban feles) teljes munkaleadsó veszi, tulajdonosnak kényesad köz-
séges felelő és a földm. Ministerium erdélyi földbirtokpolitikai fő-
osztálya által tulajdonosnak ideiglenes használatra átadott 66 kat.
hold 728 II 61, 1200 II 61-es holdakban szemléve 88 hold 728 II 61
birtokot az 1943/1944 gazdasági évre.
2. Feles tudomásul veszi azt, hogy tulajdonos a birtok trak-
torral való adó, szántást vállalatba adta Szaverenkó Péter fertő-
slégyi lakosnak, a tudomásul veszi azt is, hogy ez a birtokból csak
az 7 kat. holdat szántotta meg, de ezt is hiányosan és sekélyen, -
hogy Szaverenkó Péter 7 hold buzavetést is előkészített, de ezt is
szakszertlenül és rosszul. Amennyiben lehetséges feles ezt a buza-
vetést rendezhossa és Szaverenkó Péter a birtok többi részének meg-
felelő szántásra ösztönzi, de amennyiben ez nem sikerül, feles a bir-
tok többi részét felszántatja.
3. Az évi elvégzett évi szántást feles lapasszal a szükség-
hez képest utanszántatja a földet a tavaszi vetésnél szakszertűen és
gondosan előkészített, a tulajdonos által - az utasításainak megfelelő
mennyiségben megszerzett - vetőmagokkal bevetti, a e vetéseket a buzavet-
éssel együtt a rendes gazdálkodás által kívánt módon gondozza.
4. Köteles feles a tengeri és napraforgó megfelelő mennyi-
ségben, de legfeljebb háromszor holdon időben kikapartatni, a kaszálást,
aratót és törést időben elvégeztetni, a kaszálást, a kaszálást,
és holdgátlás szállítását a tulajdonos által kijelölt helyre a tulajdonos.
által kijelölt rakodóra fuvaroztatni. Köteles az aratót és törést
időben bevégeztetni, hogy mind kétszer szakszerűen álljon elő.
Köteles a tulajdonos által, szántás és aratót is a tulajdonos által
kijelölt helyre vagy szomszédságba szállítatni és általában minden
termetet olyan időben betakarítani, hogy a jövő évi megmunkáltatás sze-
mi kérdéseket ne szenvedjen.
5. Köteles aratót és kaszálást után a tulajdonos által kijelöl-
tő úgazon kívül minden terület területi kontéssal ellátni.
6. Köteles a tulajdonos által az állomány átadandó terményeket
az állan rakodóra vagy rakodóhelyre beszállítani.
7. A tulajdonos által már megszerzett trágyát (péti sőt) kö-
teles a leggyorsabb esetben felhasználni.
8. Köteles magát feles arra, hogy a tulajdonos által fizetendő
szántási és vetési költséget, - a beszerzendő vetőmagok árának fe-
lét, - az utanszántási költség felét és a péti só árának és fuvarjának
felét megtéríti.
9. Amennyiben feles istállótrágyát tud szerezni, ebből 200 kocsi-
pal vehet, ennek árát felezésben tulajdonos megtéríti, de az elszórás
és kifurározás költsége feleset terheli.
10. A föld adó tulajdonos viseli.
11. A tavasziak és ősziak szántása, tengeri és napraforgó kőrő-
s feles, de joga van tulajdonosnak azt kivánni, hogy a birtok fel-
szen átadott takarmányt feles ne szállíthassa el csak megfelelő istálló-
trágya ellenében, vagy pedig joga van tulajdonosnak ezt a rendes for-
mában ir alatti 10. - os engedéllyel azt megváltani a feleset ezé-
vel ki fizetni.
12. A példányok kőben.

Részes munkáltatási szerződés 1943-ból, szerződő felek: özv. Buttkay Ákosné és Czáró Fogarassy Hella földbirtokosné – jelenleg magántulajdonban van (Fotó: Kalanics Éva, 2016)

Részes munkáltatási szerződés 1943-ból, szerződő felek: özv. Buttkay Ákosné és Czáró Fogarassy Hella földbirtokosnő – jelenleg magántulajdon (Fotó: Kalanics Éva, 2016)

NYILATKOZAT

Alulírott Kalanics Éva IV. évfolyamos történelem szakos hallgató, kijelentem, hogy jelen dolgozatomat a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, a Történelem és Társadalomtudományi Tanszéken készítettem, történelemtanári diplomám megszerzése céljából.

Kijelentem, jelen dolgozatomat sem más szakon, sem más intézményben korábban nem védtem meg, az saját kutatásom és munkám eredménye és csak hivatkozott forrásokat használtam fel.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Apáczai Csere János Könyvtár kéziratárába kerül elhelyezésre és azt helyben használatra bárki megnézheti.